

TRIMITAS

ŠAULIO JUSTO
SOLO IŠŠŪKIS –
tūkstančiai
kilometrų dviračiu

9771392475004

1,99 €

Nepamirškite užsiprenumeruoti žurnalo 2026-iesiems

„Trimitas“ – daugiau nei žurnalas. Tai mūsų istorija, vertybės ir bendrystė, kuri gyvuoja daugiau kaip 100-metį.

Šauliai nuo seno skaito „Trimitą“. Tai tradicija, kuri jungia kartas.

Užsisakyti žurnalo prenumeratą galima

2025 M. NR. 10 (1402)
TIRAŽAS 1000 EGZ.

© „TRIMITAS“, 2025
LEIDINIO INDEKSAS 5291.
ISSN 1392-4753

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 AŠ ESU ŠAULYS / VALDAS KILPYS
Justas Niauronis: aiškus grafikas ir veiksmų planas yra svarbiausia
- 6 VEIKLOS PULSAS | GYNYBOS INOVACIJOS / VALDAS KILPYS
Šaulių hakatonas „Ugninis skydas: misija DI 2025“: ateities technologiniai gynybos sprendimai šiandien
- 10 JAUNIEJI ŠAULIAI / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ
Konferencijoje Kaune ieškota atsakymų – ką daryti, kad veikla vežtų?
- 12 ŠAULIAI STUDENTAI | SAJA / AUKSĖ GARNYTĖ
Disciplina, kuri augina, o ne gniuždo
- 14 SPORTAS / AUKSĖ ŠIAUDŽIONYTĖ
Plk. Prano Saladžiaus šaulių 9-oji rinktinė meta iššūkį teniso kortuose!
- 16 ATSPARUMAS / URTĖ ANDRIUKAITYTĖ
Melagienų srautas Lietuvoje
- 18 KIBERNETINIS SAUGUMAS
VPN – populiarus įrankis, tačiau daugelis vis dar nežino, kokia yra jo tikroji paskirtis

- IŠMOKTOS PAMOKOS / GABRIELIUS E. KLIMENKA, EDUARDAS KLIMENKA
20 Kaip gimtadienio nepaversti ekstremalia situacija
- PASIPRIEŠINIMAS / PLK. LINAS IDZELIS
22 Pasirengimas pasipriešinimui Lietuvoje. Istorinių ir šiuolaikinių pamokų įgyvendinimas ruošiantis pasipriešinti invazijai ir okupacijai (III dalis)
- PRAEITIES STIPRYBĖ / PROF. JONAS VAIČENONIS
25 Šaulių rengimas artėjančio karo akivaizdoje. Istorinės XX a. ketvirtojo dešimtmečio patirtys
- ATMINTIS / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ
28 Dukros surinkta ir išsaugota tėčio – šaulio Prano – istorija
- ATMINTIS / STASYS IGNATAVIČIUS
30 Mato Šalčiaus 135-osioms gimimo metinėms
- ARSENALAS / VALDAS KILPYS
34 Geležinė Daubarių istorija, arba kur lietuviai gaudavo geležies?
- „TRIMITUI“ – 105 / VYTARAS RADZEVIČIUS
36 Ką rašė „Trimitas“?

Išleidžiamas paskutinę kiekvieno mėnesio savaitę.

Kasdienes naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Lietuvos šaulių sąjunga

VYR. REDAKTORĖ Lina Kasparaitė-Balaišė
KALBOS REDAKTORĖ Sandra Balžekaitė
KORESPONDENTAS Valdas Kilpys
DIZAINAS Greta Janutytė,
Paulius Budrikis (CRITICAL)

VIRŠELIO NUOTRAUKA: Šaulys Justas.
NUOTR. AUT.: KASP

REDAKCIJOS KOLEGIJA:
Žilvinas Neliubšys / CV narys
Aurimas Navikas / CV narys
Augustas Žukauskas / CV narys
Aušra Garnienė / LŠS Komunikacijos skyriaus vedėja
Gabrielius E. Klimenka / šaulys
Gertrūda Šitkauskaitė / neformaliojo švietimo mokytoja
Gintautas Vasilevskis / iššėvijos šaulys

Autorių dėmesiu – norinčius publikuoti savo parengtus straipsnius žurnale prašome su redakcija suderinti temą iš anksto, o medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUSDINO UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuovę.

LEIDĖJAS: Lietuvos šaulių sąjunga
FACEBOOK.COM/SAULIUSAJUNGA.LT

ADRESAS: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
EL. P. redakcija@sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone. Rankraščiai negražinami ir nerecenzuojami.

JUSTAS NIAURONIS: AIŠKUS GRAFIKAS IR VEIKSMŲ PLANAS YRA SVARBIAUSIA

1

Tekstas: VALDAS KILPYS

Nuotraukos: KASP IR ASMENINIS JUSTO NIAURONIO ARCHYVAS

Kalbamės su šauliu ir dviračių sporto entuziastu Justu Niauroniū.

1. Trumpas sustojimas.

1

Justai, jūs - šaulys, papasakokite, kas atvedė į mūsų organizaciją, ką veikiate gyvenime?..

Justas: stoti į šaulių organizaciją mintis sukosi jau kurį laiką. Artimų draugų aplinkoje turiu šaulį, su kuriuo vis padiskutuodavome apie perspektyvas stoti į sąjungą, bet virė gyvenimas ir tą idėją vis nukeldavau ateičiai. Vis dėlto po 2022 metų Rusijos invazijos į Ukrainą galvoje suskambo skambutis, kad dabar yra metas įgyvendinti ilgai planuotą veiksmą. Ir štai jau treji metai esu šaulys. Gyvenime esu vedęs, dviejų vaikų tėvas, mėgstu sportą, keliones, bendravimą su žmonėmis. Esu nekilnojamojo turto kompanijos biuro vadovas Šiauliuose, užsiimu tarpininkavimo paslaugomis, pirkimu, pardavimu, nuoma, dokumentų tvarkymu ir kita su nekilnojamoju turtu susijusia veikla.

Esate didelis dviračių sporto entuziastas. Važinėjate išpūdingus atstumus. Kodėl dviračiai, o ne koks maratonas?

Justas: tiesą pasakius, tai ne vien dviračių sportas. Sportas mano gyvenime užima

reikšmingą dalį laisvalaikio. Mokyklos laikais buvau Lietuvos breiko čempionų „Real Time Modify“ sudėtyje, atstovavau mokyklai beveik visose sporto šakose miesto pirmenybėse. Daug metų mėgėjiškai žaidžiau futbolą, buvau įkūręs net savo komandą, o vėliau lygiagrečiai pradėjau bėgioti. Pirma 10 kilometrų, tada pusmaratonis, vėliau atsirado noras išbandyti ir ilgesnes distancijas, tarp jų ir maratoną. Taip žingsnis po žingsnio atradau triatloną, kur atsirado ir dviračio disciplina. Esu įveikęs ir visą „IronMan“ distanciją, kurią sudaro 3,8 kilometro plaukimo, 180 kilometrų dviračiu ir 42 kilometrų bėgimas. Labai įdomus formatas yra „Goggins challenge 4 x 4 x 48“, kur reikia kas keturias valandas nubėgti keturias mylias (6,8 km) ir taip tęsti 48 valandas. Išėina 12 bėgimų kas 4 valandas po beveik 7 kilometrus (iš viso apie 84 kilometrai) ir viskas vyksta dažniausiai žvabų kovo mėnesį. Smagus reikalas. Tad, kaip sakoma, kam būti blogam vienoje sporto šakoje, kai vienu metu gali būti blogas net keliose [juokiasi].

Kai autobuso stotelė lietingą naktį tampa tavo namais, supranti, kad materialus pasaulis irgi yra stiproškai pertemptas, ir visuomenės suvokimas apie daiktus kartais viršija jų tikrąją vertę.

2. Poilsis.

Dalyvavote kultiniame dviračių sporto renginyje „North Cape4000“. Tai 4 000 kilometrų dviračiu nuo Gardos ežero Italijoje iki šiauriausio Europos taško Norvegijoje Nordkapp 71° 10' 21". Kas paskatino? Tai ilgai brandinta mintis ar impulsyvus sprendimas?

Justas: brandinau šitą mintį bent porą metų. Tai labai imlus laikui procesas tiek pasiruošimo, tiek ir paties renginio metu, kai turi išvykti praktiškai trims savaitėms. Teko daug planuoti, ruošti, vien registracija į tokį renginį vyksta likus daugiau nei pusę metų iki starto, tad tokie iššūkiai nebūna impulsyvūs.

Kas per varžybos? Kaip sekėsi?

Justas: organizatoriai deklaruoja, kad tai nėra varžybos. Pirmiausia skatinama draugiška atmosfera ir saugumas. Nėra ten nei pirmų, nei paskutinių vietų, kiekvienas dalyvis atvyksta su skirtinga ekipuote, pasiruošęs taip, kaip jam atrodo geriausiai. Nėra ir griežto inventoriaus reglamento. Esminės sąlygos visiems vienodos. 4 000 kilometrų distancija nenukrypstant nuo organizatorių

2

pateiktos trasos. Svarbiausia, kad nebūtų jokios pagalbos iš šalies, dalyvis pats turi rūpintis nakvyne, mityba, ištikus bėdai remontu ir panašiai. Negali būti lydinčio personalo. Aš sau kėliau tikslą atminti į finišą per ilgiausiai dvidešimt dienų, o jei išeis, ir greičiau.

Plano laikytis visai pavyko, nors pirmomis dienomis teko dviračiu įveikti Alpes ir „surinkti“ keletą kilometrų pakilimo, kas yra tikrai sudėtinga, kai dviratis su visa manta sveria apie 30 kilogramų, nuolat lyja arba yra karšta, nes kalnuose oras keičiasi greitai. Žinoma, kaip ir dera kelionėje netrūko įvairiausių nuotykių. Turėjau itin rimtą dviračio gedimą. Praktiškai pusiau lūžo pavarų mechanizmas, susuko grandinę, išlaužė rato stipinų ir galutinai užkirto ratą. Šiai bėdai spręsti sugaišau gal aštuonias valandas, tad gerokai atsilikau nuo savo greičio grupės. Taip pat gal penkis kartus teko keisti nuleistą arba sprogsių padangą. Vis dėlto su mechaniniais gedimais susitvarkyti vienaip ar kitaip pavykdavo, nors ir su nemažu laiko nuostoliu. Bet dėl prastų oro sąlygų (tai lyja, tai vėjas, tai karšta, tai šalta) įveikęs daugiau nei 2 000 kilometrų pajutau

peršalimo simptomus. Nors termometro ir neturėjau, jutau, kad tęsti distancijos tokiu tempu niekaip nebeįstengsiu. Vidurį dienos stojau ir laukdamas rytojaus svarsčiau, ką daryti toliau. Vis dėlto atėjus rytui nei savijauta, nei oro sąlygos nepagerėjo, tad priėmiau sprendimą trauktis iš distancijos. Buvo labai sunkus sprendimas, įdėjus tiek laiko, pastangų ir pinigų į pasiruošimą ir jau persiritus į antrą distancijos pusę, bet kai tai sveikatos reikalai – turėjau pasakyti stop.

Suprantu, rezultatu, ko gero, esate nepatenkintas, bet juk šis renginys yra didžiulė gyvenimo pamoka, apie kurią verta kalbėti. Papasakokite.

Justas: tikrai yra nebaigto darbo jausmas, bet net ir praėjus keletui dienų, retrospektyviai žiūrint, vis dar manau, kad priėmiau teisingą sprendimą. Dalyvavimas tokiuose iššūkiuose, renginiuose tikrai padaro žmogų geresnį. Būdamas gamtoje, jausdamas savo kūną visai kitaip pradėti vertinti laisvę, kurią mes turime, sveikatą, dovaną judėti, keliauti. Kai autobuso stotelė lietingą naktį tampa tavo namais, supranti, kad materialus »

pasaulis irgi yra stiproai pertemptas, ir visuomenės suvokimas apie daiktus kartais viršija jų tikrąją vertę. Nesakau, kad myniau lengvai ir tik peršalimas sukliudė finišuoti. Buvo tikrai sunkių momentų ir ta kova su savimi, psichologinis pasiruošimas, galėjimas pakentėti, manau, tikrai sustiprina asmenybę ir jos galimybes ne tik sportinėje veikloje, bet ir kasdieniame gyvenime susidoroti su kilusia stresine situacija, gali ramiai vertinti ir priimti sprendimus. Kartu, tikiu, tai padės ir mano tarnybai Tėvynės labai Šaulių sąjungoje. Ištvėrmės sportas daugiausia yra net ne fizinis, bet protinis iššūkis. Kūnas adaptuojasi, atitinkamos treniruotės, jų kiekis, bet tikroji kova dažnu atveju vyksta galvoje.

Vidutiniškai teko minti per 200 kilometrų kasdien... Tai be proto daug žinant, kad tai teks daryti diena iš dienos.

Justas: taip, distancija atrodo tikrai įspūdingai, bet kai tam ruošiesi, suvoki, kas tavęs laukia, jauti viso to prasmę, tuomet gali įveikti. Buvo dienų, kai ir 250 kilometrų buvo ne riba. Pasiruošimo metu per kartą numyniau 365 kilometrus iš Vilniaus į Palangą. Svarbiausia, kad atstumą ir krūvį pakeltų protas, tada belieka tik darbas kūnui. O kūną galima paruošti.

Savo „Facebook“ paskyroje rašote, kad „didžiausias varžovas juk visada esi pats sau“. Tokio pobūdžio varžovams tai ypač tinka. Bet šį principą galima taikyti ir plačiau, šaulišką veikloje. Kaip jis jums padeda gyventi? Kur rasti stiprybės jo laikytis?

Justas: labai svarbu suvokti, kad niekam nieko nereikia įrodyti, o visą darau dėl savęs. Nes man tai patinka ir man tai įdomu, noriu patikrinti savo galimybes. Renginyje dalyvavau, nes norėjau tokio iššūkio. Man tai yra kasdienės disciplinos išraiška – finalas. Nes, kad pasiruoštum tokiam renginiui, turi kruopščiai planuoti kiekvieną savo dieną gerokai prieš startą. Mano praktikoje visi iki tol buvę iššūkliai reikalavo to paties – disciplinos. Nepraileisti treniručių, poilsio, mitybos balansas. Susiformuoja tokia aiški dienotvarkė. Ir kai viskas sudėliota, tada gali labai daug visko padaryti, visur suspėti ir dar lieka laiko. Aiškus grafikas ir veiksmų planas, ką turiu padaryti, kad būtų rezultatas. Viską tą patį galima perkelti ir į profesinį lauką ar tarnystę Šaulių sąjungoje. Man patinka planuoti, žinoti. Tas suvokimas, kad nesvarbu aplinkybės, bet imi ir darai, manau, labai svarbus bet kurioje gyvenimo sferoje. Visada stengiuosi planuoti taip, kad treniruotės kuo mažiau atimtų laiko iš šeimos. Todėl kyla anksčiau, kol visi dar miega.

3

Gebėjimas išsiklaudyti į kūną ir priimti patį tinkamiausią sprendimą, kada atsitraukti – tai duota ne visiems. Kaip ir kur semiatės išminties tokiems sprendimams? Juk dažnas „varo“ iki negalėjimo ir dažniausiai susimauna ne dėl jėgų neturėjimo, bet kvailumo.

Justas: turbūt suveikė ilgametė patirtis dalyvaujant įvairiose ultradistancijose. Yra viena, kai protas temsta ir sako stop, bet kūnas dar gali, tada yra daug taktikų, kaip protą gražinti į šviesą, gauti „antrą kvėpavimą“ ir t. t. Turi žinoti ir pažinti savo kūną, jo galimybes. Esu skaitęs labai gerą straipsnį, kur kariškių rengimo metodikoje minima, kad jei jauti, jog tau yra visiškai „amen“, tai tu esi išnaudojęs tik 40 proc. savo galimybių. Kartais vadinama „siena“ žmonėms pastoja kelią į finišą dėl labai paprastų dalykų, blogos mitybos trasoje, nukritusio cukraus kiekio kraujyje ar paprasčiausios dehidracijos, kitaip tariant, nepatirties ar savo galimybių pervaldinimo, kai kyla nuo sofos ir čiumpa iškart maratoną. Tuomet istorijos finalas iškart aiškus. Bet yra visai kas kita, kai protas yra šviesus, viskas atrodo eina pagal planą, bet užklumpa liga. Tuomet jau savitaigos metodai nueina į antrą planą. Ir galvoju, viskas būtų kitaip, jei būčiau turėjęs geresnę „kvėpuojančią“ lietaus aprangą. Tuomet, ko gero, būtų pavykę išvengti neplanuoto peršalimo.

Šauliai giliai naktį atėjo pasitikti jūsų grįžtančio. Kiek svarbus yra bendruomenės palaikymas tokio pobūdžio iššūkiuose?

Justas: tai turbūt buvo didesnis įvykis nei pati kelionė. Buvo visiškai netikėta ir dar šiandien prisimenu tai kaip geriausią visos išvykos momentą. Palaikymas tokiuose solo iššūkiuose labai svarbus. Kai esi vienas kažkur tarp miškų ir per lietų į kalną mini dviratį, nori nenori į galvą lenda visokios mintys, turi apie ką galvoti. Ir kai žinai, kad užnugaryje yra daug tave palaikančių žmonių, laukiančių žinutės su atnaujinimu iš tramos, tikrai yra lengviau rinkti tuos kilometrus. Ačiū visiems, kurie rašė, siuntė palaikymo žinutes, labai vertinu kiekvieną. Bet fiziškai atvykti viduryje nakties su vėliavomis, dainomis ir šypsenomis yra jau kitas lygis. Tokie momentai tik įrodo, kad šaulystė nėra vien tik pasalos, ginklai, kursai ir sukarinta struktūra. Džiaugiuosi būdamas šaulių bendruomenės nariu.

Kas galvoje kirba žvelgiant į ateitį?

Justas: kaip ir minėjau, yra toks nebaigto darbo jausmas. Tad bus matyti, bet tinkamai sukritus kortoms norėčiau pabaigti, ką pradėjęs, jei ne kitąmet, tai kada nors vėliau, bet norėčiau. Sąskaitoje turiu 100 kilometrų žygį, bet visai pabandyčiau 100 kilometrų bėgimo varžybas. Traukia kalnai.

Tas suvokimas, kad nesvarbu aplinkybės, bet imi ir darai, manau, labai svarbus bet kurioje gyvenimo sferoje.

3. „North Cape4000“ trasoje.

4.-5. „Geriausio pėstininkų skyriaus varžybose 2024“.

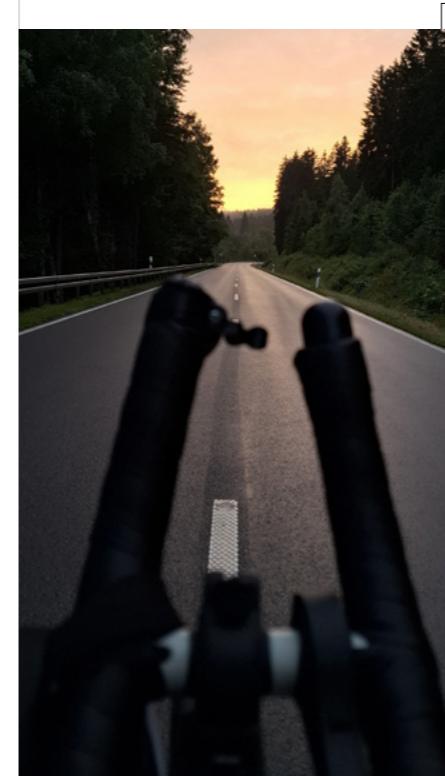
6. Kelias.

4

5

Mačiau, yra labai įdomus kelių dienų žygis per Grenlandiją, daugybė visokių įdomių veiklų tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Tad minčių daug, darbo pasiruošti bet kuriam iššūkiui taip pat, tačiau man tai patinka. ×

6

1

ŠAULIŲ HAKATONAS „UGNINIS SKYDAS: MISIJA DI 2025“: ATEITIES TECHNOLOGINIAI GYNYBOS SPRENDIMAI ŠIANDIEN

Tekstas: VALDAS KILPYS

Nuotraukos: VIDMANTAS ČINAUSKAS, VALDAS KILPYS, „LUNA ROBOTICS“

2

1. Kai susitinka praeitis, dabartis ir ateitis.

2. „Luna Robotics“ naktinio matymo kamera.

Nuo pirmųjų žingsnių Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje buvo matomas šauliškas bruzdesys. Robotas šuo su prie „nugaros“ pritvirtintu ginklu ramiai vaikštinėjo po didžiąją menę. Dronų ir kitokios itin šiuolaikiškos įrangos gamintojai pristatinėjo savo produkciją, bendravo su susirinkusiais. Startavo dar vienas šauliškas hakatonas.

Vado teigimu, jei kažkas negali kovoti su ginklu, būtina sudaryti sąlygas prisidėti prie tų, kurie sėdi prie ekranų ir valdo robotizuotas sistemas.

Viena iš LŠS užduočių ir yra suteikti galimybę visiems jungtis prie organizacijos ir taip stiprinti krašto gynybą pagal savo išgales.

ATIDARYMAS. ES GYNYBOS TECHNOLOGIJŲ PLĖTRA NESTOJA

Hakatonas prasidėjo Lietuvos šaulių sąjungos vado plk. Lino Idzelio interviu žiniasklaidai. Jos dėmesio, kaip ir kiekvienais metais, nestigo. Apie renginį rašė ir transliavo visos didžiosios Lietuvos medijos. Pirmoji diena buvo skirta įvairių gynybos technologijų kūrėjų, įmonių veiklai ir joje kylančioms problemoms aptarti. Renginį vedusi žurnalistė Živilė Kropaitė-Basiulė juokavo, kad diskusijas moderuos drauge su jau minėtu robotu, kuris įsitaisė ant scenos.

Lietuvos deleguotas už gynybą ir kosmosą atsakingas Komisijos narys Andrius Kubilius savo kalboje akcentavo dronų svarbą. Jo teigimu, šiuolaikinis karas be šių orlaivių tapo neįsivaizduojamas ir tai aiškiai parodė Ukrainoje vykstantis konfliktas. Dar viena svarbi karo dedamoji sietina su dirbtiniu intelektu (DI). Būtent šiuos du aspektus A. Kubilius įvardijo kaip svarbiausius Europos Sąjungos prioritetus vystant gynybos technologijas.

2

„Mes norime ir laukiame jūsų pagalbos statant ES „dronų sieną“, – linkėdamas sėkmės hakatone sakė eurokomisaras. Pasak jo, į gynybos technologijų sritį ateina „dideli pinigai“, tačiau tam pasinaudoti reikalingos tinkamos žinios, kurios stiprėja veikiant išvien – kooperuojantis ir išbandant naujas idėjas.

„VISKAS ĮVYKSTA NE KALBĖJIMO, BET DARYMO BŪDU“

Sveikindamas susirinkusiuosius LŠS vadas plk. L. Idzelis sakė, kad su kiekvienais metais hakatonai auga ir stiprėja. Pasak vado, karinių technologijų kūryba yra ilgalaikis projektas, kuris reikalauja užsispyrimo ir išmanymo. „Būkite drąsūs, nesikuklinkite, geros idėjos gimsta tik taip“, – tvirtino plk. L. Idzelis.

Brg. gen. Modestas Petrauskas atkreipė dėmesį į erdvę, kurioje vyksta renginys. „Vytauto Didžiojo karo muziejaus didžiosios menės sienos yra padabintos vėliavomis ir žemėlapiais ir tai parodo vieną svarbų faktą – viskas buvo padaryta ne kalbėjimo, bet darymo būdu, tai labai svarbu.“

Pagrindinio LŠS partnerio rengiant hakatoną mokslo ir technologijų parko „Tech-Park Kaunas“ vadovas Paulius Nezabitauskas paminėjo faktą, kad šiemet registracija buvo labai dinamiška, nes norinčiųjų nestigo. „Šiemet hakatone varžosi net 60 komandų. Mano telefone skambučiai nesiliovė net po registracijos pabaigos. Jau turime kompanijų, kurios radosi būtent dėl šio renginio. Tęskime darbus ir priešas mūsų bijos“, – sakė P. Nezabitauskas.

STARTUOLIAI, IŠŠŪKIAI IR INVESTICIJOS Į GYNYBĄ

Konferencija buvo padalyta į tris sesijas, kurių kiekviena buvo skirta atskirai temai. Pirmojoje buvo akcentuojami gynybos sričiai tenkantys iššūkiai ir poreikiai. Krašto apsaugos viceministras Tomas Godliauskas tvirtino, kad Europos Komisija šiuo metu kreipia ypatingą dėmesį gynybos sričiai, esama pasiryžimo paprastinti, tobulinti mokestinę sistemą ir net dotuoti gynybos pramonę, todėl veikti reikia greitai ir ryžtingai. „Būtina greitinti visus procesus“, – apibendrino viceministras. »

Plk. L. Idzelis aptarė LŠS prioritetus. Daug dėmesio skiriama mokymuisi iš ukrainiečių patirčių. Neliko pamiršta dabarties jaunuolių fizinės sveikatos tema. Vado teigimu, jei kažkas negali kovoti su ginklu, būtina sudaryti sąlygas prisidėti prie tų, kurie sėdi prie ekranų ir valdo robotizuotas sistemas. Viena iš LŠS užduočių ir yra suteikti galimybę visiems jungtis prie organizacijos ir taip stiprinti krašto gynybą pagal savo išgales.

Jam antrino iš Ukrainos atvykęs privatus kapitalo rizikų valdymo asociacijos vykdytysis direktorius Dmytro Kuzmenko. Paklaustas apie kovojančioje šalyje taikomas geriausias praktikas, ekspertas patarė pirmiausia rengti dronų operatorius. Būtina galvoti „out of the box“ (liet. netipiškai, inovatyviai), nes tai yra esminis principas, kuris suveikė Ukrainoje ir padėjo atlaikyti priešo užpuolimą. „Viskas, kas gali būti optimizuota, – privalo būti optimizuota“, – sakė pranešėjas.

Antroji sesija buvo dedikuota mažų gynybos kompanijų problematikai. Identifikuota viena esminė problema: nedidelės kompanijos įveikia daug kliūčių, tačiau yra viena, kuri nuolat kelia bėdų, – kaip sukurti tokį mechanizmą, kad inovatyvios technologijos ir įrankiai būtų iš karto testuojami karių?

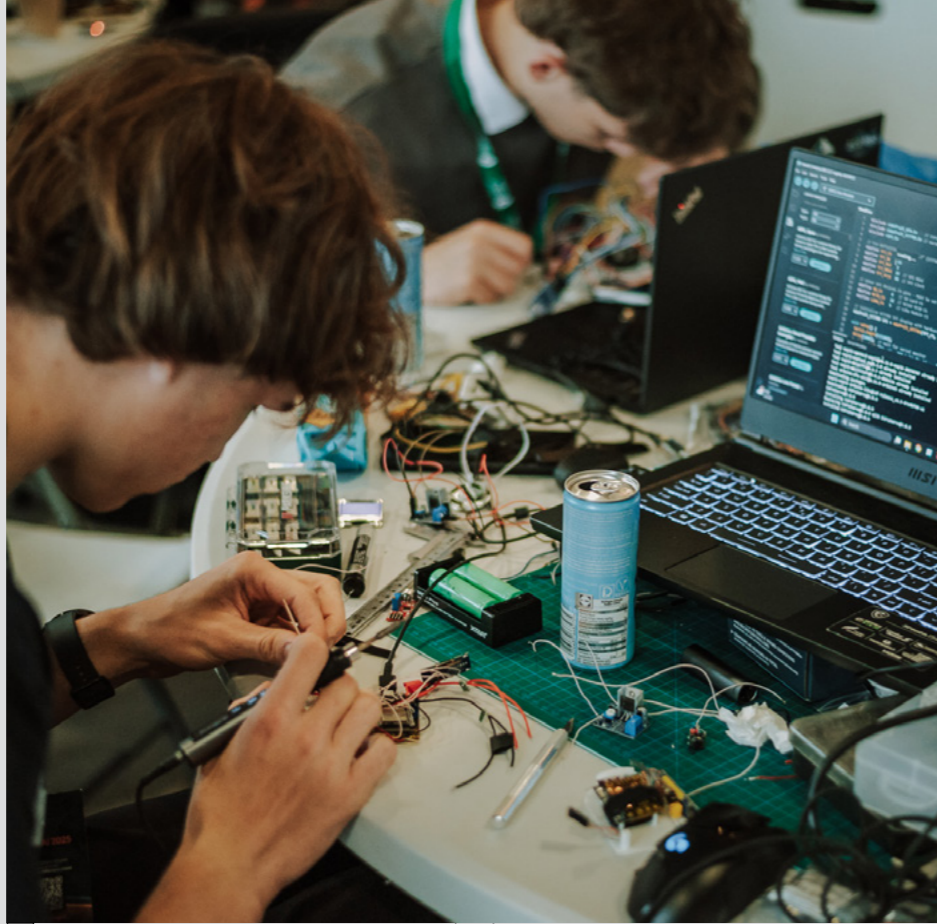
Minų paieškos įrangos kūrimo besispecializuojančios įmonės „Broswarm“ vadovas Ernestas Žvaigždinas įvardijo tris aktualiausias problemas: investicijos, bendradarbiavimas su kariais ir bendravimas su universitetais. Nors reikalai Lietuvoje gerėja, JAV pavyzdys, kai pati kariuomenė užsako naujoves ir už jų kūrimą startuoliams teikia dotacijas, galėtų būti taikomas ir mūsų valstybėje.

Paskutinėje sesijoje kalbėta apie investicijas į gynybos sektorių. Dabartiniu laiku gynybos sektoriuje dirbančios įmonės gali kreiptis į NATO ar kitokius investicinius fondus, tad situacija šiek tiek taisyosi. Padeda ir tokie renginiai kaip šaulių hakatonas, kur investuotojams lengviau surasti inovatyvias įmones ar pavienius idėjų generatorius.

Nuskambėjo dar vienas svarbus pasiūlymas – būtina fokusuotis į tai, ką mokame daryti geriausiai.

„LUNA ROBOTICS“: HAKATONE GIMĘS IR SUSTIPRĖJĘS STARTUOLIS

Šauliai Elvinas Kukys ir Ramūnas Čereškevičius prisiminė, kad pirmąjį kartą šauliškame hakatone dalyvavo prieš trejus metus. Tuomet neplanavo, kad gyvenimas pasisuks tokia netikėta vaga ir jų sukurti produktai sulauks sėkmės.

3

Aplink šurmuliuojant dalyviams pakalbinome „Luna Robotics“ vadovą E. Kukį, kuo dabar gyvena itin jautrias naktinio matymo kameras gaminanti įmonė ir ją įkūrę šauliai.

Kaip viskas prasidėjo?

2023-iaisiais vykęs hakatonas buvo visko pradžia. Dalyvavome drauge su kolega Ramūnu, ieškojome pigesnio būdo skraidyti naktį, nes termovizorius yra gana brangi įranga. Ypač kai kalbame apie dronų kamikadzes. Jiems reikia pigesnio varianto. Ir šiaip, karas naktį nesibaigia: vyksta logistinės operacijos, evakuacija. Hakatone laimėjome antrą vietą ir „Skywolf“ pakvietė į priešakseleratoriaus programą, baigėme mokymus ir pradėjome kurti prototipą, testuoti rinką. Dabar JAV turime gamintoją, kuris perka mūsų kameras. Žodžiu, judame pirmyn. Samdysime daugiau žmonių, nuo kitų metų rimtai eisime į rinką.

Trumpai papasakokite apie savo produktą.

Tai ne termovizorinė, bet optinė kamera. Pradžioje jos veikimas buvo paremtas infraraudonųjų spindulių pašvietimu. Vėliau sukūrėme savo algoritmą, kuris paryškina tamsias vietas. Dabar su mūsų kamera, be minimo pašvietimo, galima matyti

visą horizontą. Mūsų produktą galima pritaikyti ir antžeminėms platformoms, stacionarioms kameroms. Daug idėjų, tik ne visą spėjame.

Bandote lauko sąlygomis?

Taip, patys esame kauniškiai, tad turime galimybių. Lizdeikos kuopa taip pat bandė. Tai labai naudinga. Kalbant atvirai, net kariuomenė pavydi Šaulių sąjungai, kad šauliai gali patys neštis į pratybas, ką sukonstravę, bandyti, kurti, tobulėti. Organizacijoje yra daugybė žmonių iš skirtingų sričių, o hakatonas suteikia galimybę ateiti čia ir pristatyti savo idėją. Juk čia sėdi ir investuotojai, ir inžinieriai, tad tobulėjama. Procesai vyksta greitai, be nereikalingos biurokratijos.

Kokie planai?

Eiti į rinką, plėsti pardavimo apimtį. Bendradarbiaujame su estų dronų kompanija. Mūsų tikslas – pagaminti „šahedus“ medžiojantį droną. Reikia kameros, kuri sektų objektus dideliu greičiu. Tai toks naujas projektas.

SURĖMĘ PEČIUS MES NEĮVEIKIAMI

LŠS hakatono stiprybė – bendras visų partnerių darbas. Pasak P. Nezabitausko, kartu su „Tech-Park Kaunas“

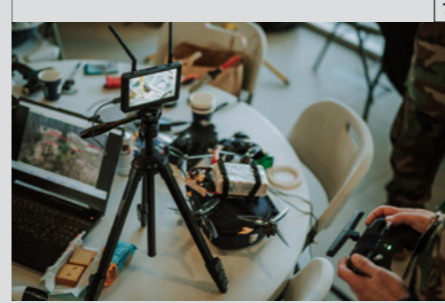
Lietuva ar Baltijos šalys yra mažųjų ekonomikų šalys Europos kontekste, tačiau tai nereiškia, kad mes nesame drąsūs, patriotiškai, sumanūs, anaipatol, šis gynybos hakatonas Kaune subūrė startuolių komandas, mokslininkus, įmones, dirbtinio intelekto specialistus, dronų entuziastus, kibernetikos ar kosmoso technologijų vystytojus.

5

6

7

4

organizuojamas hakatonas „Ugninis skydas“ yra tvaraus sutelktinio organizavimo pavyzdys, kai privačios ir visuomeninės iniciatyvos tampa Lietuvos gynybos sektoriaus inovacijų platforma bei reikšminga ekosistemos dalimi. Jo teigimu, šis renginys parodė aiškią kryptį – dronų technologijos sulaukia strateginių investicijų, kurios greitai užaugins sprendimus iki produktų, būtinų Lietuvos ir kitų NATO valstybių gynybai stiprinti.

Lietuva ar Baltijos šalys yra mažųjų ekonomikų šalys Europos kontekste, tačiau tai nereiškia, kad mes nesame drąsūs, patriotiškai, sumanūs, anaipatol, šis gynybos hakatonas Kaune subūrė startuolių komandas, mokslininkus, įmones, dirbtinio intelekto specialistus, dronų entuziastus, kibernetikos ar kosmoso technologijų vystytojus.

Po 48 valandų darbo hakatone net 60 komandų iš visos Lietuvos (atvyko ir iš Latvijos, Ukrainos), užsienio studentai pristatė iki 40 technologinių sprendimų, kurie buvo orientuoti į priešų bepiločių orlaivių numušimo dronais, antidroninės sistemos, dronų aptikimo ir neutralizavimo platformos, fiksuotų „motininių“ dronų platformos, nešančios FPV dronus, kibernetikos sprendimai, simuliacijos, masyvaus kraujavimo stabdymo pleistrai ir pan.

Net 25 mentoriai iš verslo, kariuomenės, Suomijos testavimo įmonių stengėsi komandoms padėti ir nukreipti teisinga technologijų vystymo linkme. Galutinis rezultatas: pirmoji vieta atiteko komandai „TDAutonomy“ (2 000 eurų piniginis prizas), antroji – komanda „Kovarnis“ (1 500 eurų piniginis prizas) ir trečiąją vietą laimėjo komanda „Enter“ (500 eurų piniginis prizas). ×

3. Hakatone reikalinga ne tik gera galva, bet ir darbščios rankos.
4. FPV dronų būta visokio dydžio ir paskirties.
5. Radijo gynyba toliau tobulinama.
6. Pastovaus sparno dronai – puikus sprendimas žvalgybinėms užduotims.
7. Nuolatinės treniruotės su skrydžio imitatoriais yra kelias į pergalę.

KONFERENCIJOJE KAUNE IEŠKOTA ATSAKYMŲ – KĄ DARYTI, KAD VEIKLA VEŽTŲ?

Tekstas: LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ
Nuotraukos: VIDMANTAS ČINAUSKAS

Šiandien jaunimo įtraukimas į pilietines ir gynybines veiklas tampa vis aktualesnis. Būtent jaunieji šauliai ir jaunimas yra tie, kurie ateityje kurs stiprią, sąmoningą ir atsakingą visuomenę. Atsakymų, kaip sudominti juos veiklomis, ieškota spalio 11 dieną Lietuvos šaulių sąjungos organizuotoje konferencijoje „Jaunieji šauliai – ką daryti, kad veikla vežtų?“.

Renginio metu gvildentos trys pagrindinės temos, atskleidžiančios jaunųjų šaulių veiklos aktualijas, jaunimo ugdymo iššūkius ir ateities perspektyvas. Tai ne tik dabarties iššūkiai, bet ir ateities galimybės, kurios priklauso nuo mūsų visų pastangų ir kūrybiškumo.

1

1. Lietuvos šaulių sąjungos vado pavaduotojas Dovidas Jonušas, kurioje jaunuųjų šaulių veiklas ir pilietinį ugdymą, pristato jaunuųjų šaulių ugdymo procesą.

3

Konferencija vyko KTU „Santakos“ slėnyje – moderniam mokslui ir inovacijų centre, tad ir renginio atmosfera buvo ne ką mažiau šiuolaikiška. Galėjai pasijusti tarsi dalyvautum „Login“. Tik skirtumas nuo didžiųjų Lietuvos konferencijų – ši konferencija pradėta gražia šauliška tradicija – Lietuvos himnu, o visą renginį lydėjo šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Putvinskio priesakai. Tokioje atmosferoje laiką leido daugiau kaip 200 dalyvių iš visos Lietuvos. Dalyviai skirtingi, bet kad ir kas tu būtum – ar jaunasis šaulys, ar jaunuųjų šaulių būrelio vadovas, ar Pilietiško ir gynybos įgūdžių kurso instruktorius, ar tiesiog neabejingas jaunuųjų šaulių veiklai ir jaunimo ugdymui – iš renginio išsinešti sau vertingos informacijos galėjai.

JAUNŲJŲ ŠAULIŲ BŪRELIŲ VEIKLA

Pirmoji renginio tema buvo skirta jaunuųjų šaulių būrelių veiklai. Ji atspindi ne tik tradicijų tęstinumą, bet ir nuolatinius pokyčius – nuo sėkmingų modelių iki naujų ugdymo formų paieškų.

Lietuvos šaulių sąjungos vado pavaduotojas ir pirmosios renginio dalies moderatorius Dovidas Jonušas pažymėjo, kad šiuo metu Lietuvoje veikia 252 jaunuųjų šaulių būreliai.

Misija – kiekvienoje Lietuvos mokykloje turėti po vieną tokį veikiantį būrelį.

Sitikime, kad darbas su jaunimu nėra toks jau lengvas procesas, tad išbandytais ir sėkmingais veiklos modeliais verta pasinaudoti. Būtent vieną tokį, savo sėkmingos veiklos modelį pristatė Jotvingių jaunuųjų šaulių būrelio vadovė Amanda Truncė. Pasak jos, sėkmingos veiklos receptas – teoriją derinti su praktika, veiklą periodiškai keisti, kad jaunuoliams neatsibostų, nuolat ieškoti priimtinių ir įdomių veiklos metodų, įtraukti išmaniąsias technologijas. Tai gyvas ir nuolatinių paieškų reikalaujantis procesas. A. Truncė pati perėjo jaunojo šaulio kelią, dabar yra šaulė, pedagogė, o papildomų įgūdžių bei žinių ieškojo Krašto apsaugos savanorių pajėgose. Negali nepastebėti šios moters entuziazmo ir meilės savo darbui. Ji ne tik pritaiko savo pedagogines žinias, bet ir nuolat ieško būdų, kaip sudominti jaunuosius šaulius, atlieka apklausas. Vienos tokios apklausos rezultatais A. Truncė pasidalijo. Labiausiai jos būrelyje jauniems šauliams patinka: šaudymas, išgyvenimas, dažasvydis, orientacinis, naktys šaulių namuose, stovyklos, mokytojai, kolegos, lipimas virve, smagios ir įdomios veiklos.

Inovatyvių technologijų pritaikymas – nuo dronų konstravimo, valdymo ir bepiločių ateities iki turinio socialiniuose tinkluose kūrimo – atveria naujas galimybes mokytis, bendradarbiauti ir kurti ateities šaulių veiklas.

Būrelio vadovė ne viską spėjo papasakoti ant scenos, tad mintimis pasidalyti paprašėme renginio pertraukos metu. Paklausta, koks didžiausias iššūkis dirbant su jaunuųjų būreliais, A. Truncė sakė, kad didžiausiais iššūkius iš pradžių būna įtikinti ne vaikus, o tėvus, kad šie leistų vaikams lankyti būrelį. Tėvai dažnai galvoja, kad vaikai tik šaudys ir nieko daugiau. Iš pradžių reikia dirbti su tėvais, būrelio vadovė kviečia tėvus pabūti, stebėti būrelio veiklas, tada tėvai patys pamato, kad čia vaikams patinka, ir pakeičia savo požiūrį. Neretai tėvai taip susidomi, kad ir patys tampa šauliais. Taip pat A. Truncė papasakojo apie pasiteisinusią praktiką – būrelių bendradarbiavimą. „Praktikoje darau taip: kai vyresnieji susijungia su mažesniais, turi papildomą būrelio vadovą, kuris dirba su mažesniais, o aš užsiimu su vyresniais. Mokome to paties, bet jų amžiaus tarpusiu suprantamais metodais, o paskui susijungiamo ir pažiūrime, kaip tos žinios įsisavintos. Išbandėme tokią praktiką ir matome, kad būreliams labai gerai susikooperuoti, juk ne konkurentai esame, dirbame dėl bendro tikslo. Vėliau analizuojame, žiūrime, kas pavyko, kas nepavyko. Tai, kas pavyko, stengiamės išlaikyti ir tobulinti“, – savo patirtimi dalijosi būrelio vadovė.

Motyvacijos nestokojanti jaunoji šaulė Viltė Gabrielavičiūtė, kalbėdama apie savo pirmuosius įspūdžius jaunuųjų šaulių būrelyje, paminėjo, kad ryžtas, smalsumas ir tikslas eiti jaunojo šaulio keliu – tai ją vedė į priekį, o stovyklų ir būrių vadai suteikė motyvacijos. Tarp išskirtinių dalykų ji minėjo ir motyvuojančią komandą, žygius, kurie suvienija, stovyklas, kuriose vyrauja aktyvi veikla, žaidynes, kur užsimezga naujos draugystės.

Be kita ko, jaunoji šaulė užsiminė ir apie stovyklas užsienyje. Nors ir ne visiems pavyksta jose dalyvauti, verta stengtis ten patekti, nes, anot V. Gabrielavičiūtės, jos suteikia galimybę augti ir tobulėti.

Šios temos pranešėjai sulaukė klausimo iš salės – pasidalyti savo patarimais, ką atsakyti, kai sulauki klausimo „kodėl verta stoti į Šaulių sąjungą?“ Visi bendrai sutarė, kad geriausia į tokį klausimą atsakyti per savo asmeninę patirtį ir pačiam tikėti tuo, ką sakai.

PILIETIŠKUMO IR GYNYBOS ĮGŪDŽIŲ KURSAS (PGĮK)

Pilietiško ir gynybos įgūdžių kursas tampa vis aktualesnis, nes ugdo ne tik praktinius gebėjimus, bet ir stiprina atsakomybės jausmą už savo šalį. Pristatydamas antrąją temą – Pilietiško ir gynybos įgūdžių kursą, neformaliojo švietimo mokytojas ir moderatorius Aurimas Dzemyla pažymėjo, kad tai pasitikėjimo savimi ir kitais dozė, galų gale tai – investicija į mūsų visų saugumą. Šiuo metu kursas vedamas 9 klasių mokiniams, o nuo kitų metų planuojama kurso plėtra į 7–8 ir 5–6 klases. Tad darbų laukia daug, bet žingsnis po žingsnio judama tikslo link. Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros LINEŠA direktorius Valdas Jankauskas pastebėjo, kad Šaulių sąjunga puikiai tvarkosi su neformaliojo švietimo krepšeliu, steigia motyvuotas programas. Šiuo metu Šaulių sąjunga yra didžiausias neformaliojo vaikų švietimo krepšelio tiekėjas, savo programose turi daugiausia mokinių.

Vertingos ir šio kurso instruktorių patirtys. Renginyje vienas iš instruktorių, šaulys Vaidas Ragauskas, pasidalijo savo įžvalgomis. Jas apibendrinus galima sakyti, kad viskas priklauso nuo asmeninio žmogaus požiūrio ir įsitraukimo, yra labai įsitraukusių mokytojų, yra ir ne tokių įsitraukusių. Bet svarbu – tai vieni iš faktorių, kurie lemia kurso kokybę ir sėkmę.

INOVATYVIŲ TECHNOLOGIJŲ PRITAIKYMAS

Inovatyvių technologijų pritaikymas – nuo dronų konstravimo, valdymo ir bepiločių ateities iki turinio socialiniuose tinkluose kūrimo – atveria naujas galimybes mokytis, bendradarbiauti ir kurti ateities šaulių veiklas.

Šiais metais Šaulių sąjungoje įkurtos vienos iš Bepiločių orlaivių kuopos šaulys Vitalijus Gvozdas pasidalijo savo patirtimi, nuo ko pradėti FPV drono piloto kelionę. Juk tai gali būti kitas jaunuųjų šaulių žingsnis – baigus jaunojo šaulio kelią tapti drono pilotu. Pranešėjas sakė, kad viena iš drono piloto kelionės dalių –

bepiločių konstravimas. „Dronų konstravimo tikslas – nebrangiai ir nepriklausomai nuo dronų gamintojų užgaidų patiems pasigaminti efektyvius „ginklus“ kariavimui“, – minėjo V. Gvozdas.

Didelio Jaunuųjų šaulių susidomėjimo sulaukė komunikacijos specialistės ir šaulės Agnės Zalanskaitės bei dronų entuziasto Žilvino Tarvydo pranešimai. Didelės darbo patirties komunikacijos srityje turinti A. Zalanskaitė supažindino su medijų specifika ir kaip mus jos veikia, kaip gali suformuoti mūsų požiūrį ir elgseną. Jos patarimas komunikuojant socialiniuose tinkluose – visuomet galvokite „ką aš noriu pasakyti savo auditorijai“. Pranešimo pabaigoje A. Zalanskaitės patarimas, kuris asmeniškai jai suveikė: „Nustok „parintis“, ką apie Tave pagalvos kiti!“ Pasak jos, tik atsikračius tokio požiūrio pradėjo sektis.

Lietuvos aviamodelių sporto federacijos „Dronų sportas“ viceprezidentas, pirmojo Lietuvoje Dronų klubo įkūrėjas, dronų lenktynių organizatorius, dronų gamintojas, tikras dronų entuziastas Ž. Tarvydas ne tik pasidalijo savo patirtimi, bet ir stengėsi įkvėpti. Juk tarp dalyvių – ateities kūrėjai. Ž. Tarvydas pabrėžė, kad ateities dronuose bus svarbu: moduliarumas (atskiri moduliai, kurie gali būti sujungiami tarpusavyje), miniatiūrizacija (mikrodronai, pavyzdžiui, vabzdžio dydžio, bet gali stebėti ar nešti šovinį), hibridiniai varikliai. Ateities gynyba nebus vienakryptė. Tad Ž. Tarvydo patarimas – sekti inovacijas. Dirbtinis intelektas išras tokių galimybių, kokių mes dabar dar neįsivaizduojame.

„O KAS TOLIAU?“

Scenoje į baigiamąją diskusiją susirinko skirtingų patirčių asmenybės: jaunoji šaulė Agota Vaičiulytė, Lietuvos šaulių studentų korporacijos „Saja“ pirmininkė Karolina Kinderytė ir ltn. Justas Praspaliauskas, pats buvęs jaunuoju šauliu. Visi jie negailėjo patarimų iš savo asmeninės patirties. Jaunieji šauliai galėjo pasisemti idėjų, kokį kelią pasirinkti, kai jiems sueis 18-olika ir baigsis jų kaip jaunuųjų šaulių kelionė.

Pavyzdžiai įkvepia. „Kas gali daugiau ginti Lietuvą, jeigu ne mes?“ – ne retoriškai, o tvirtai ir ryžtingai pabrėžė ltn. J. Praspaliauskas.

Su šiandienos inovatoriais dalyviai buvo kviečiami susipažinti su visai greta, tik vienu aukštu žemiau intensyviai dirbančiais hakatono dalyviais. Tad bent trumpam buvo galima užmesti akį į jų technologijų „virtuvę“, kurią konferencijos dalyviams pabaigoje pristatė vienas iš hakatono organizatorių Paulius Nezabitauskas. x

DISCIPLINA, KURI AUGINA, O NE GNIUŽDO

1

4

Tekstas: AUKSĖ GARNYTĖ

Nuotraukos: KARININKO ANTANO JUOZAPAVIČIAUS 1-OJI ŠAULIŲ RINKTINĖ

1. Jaunųjų šaulių vasaros stovyklos: stiprybė auginama ne žodžiais, o veiksmais.

2. Jaunųjų šaulių vasaros stovyklos: džiaugsmo bendrystė, kai visi kartu tampa stipresni.

Pamenu savo pirmąją sukarintą stovyklą. Tada buvau tyli, nedrąsi, viską dariau iš baimės suklysti. Kai reikėjo išvykti, verkdamama įsikibau mamai į ranką ir galvojau, kad turbūt tai – klaida. Bet po to karto verkiau vis rečiau. Vietoje ašarų atsirado atkaklumas, o vietoje baimės – pagarba sau.

LITUOVOS ŠAULIŲ STUDENTŲ KORPORACIJA SAJA APIE JAUNŲJŲ ŠAULIŲ VEIKLAS

Ar kada susimąstėte, kas iš tikrųjų formuoja žmogaus stiprybę? Ar tai gimsta savaime, ar vis dėlto išmokstama – per iššūkius, tvarką ir atsakomybę?

Noriu papasakoti apie vietą, kur stiprybė auginama ne žodžiais, o veiksmais – apie jaunųjų šaulių veiklą. Nuo pirmo žvilgsnio tai gali atrodyti griežta, net bauginanti: uniformos, rikiuotės, stovyklose keliamas režimas. Tačiau už viso to slypi daug daugiau. Apie tai šiandien ir noriu pakalbėti – ką vaikas išmoksta iš disciplinos, kai ji nėra bausmė, o galimybė užaugti stipresniam.

Kaip rašo kanadiečių psichologė ir vaikų teisių tyrėja Joan E. Durrant savo straipsnyje „Šiuolaikinės disciplinos samprata vaikų teisių kontekste“ (2017 m.), dažnai disciplina suprantama kaip suaugusiojo primestos ar net grasinimu pagrįstos priemonės vaiko elgesiui koreguoti. Tačiau toks požiūris, pasak autorės, iškreipia tikrąją šio žodžio prasmę.

Jaunieji šauliai dažnai sulaukia įvairių nuomonių. Vieni sako – čia patriotiškas ugdymas, kiti – kad tai per griežta, net traumuojanti veikla. Bet tas, kas yra buvęs viduje, žino – ši veikla ne apie bausmes, o apie stiprybės paiešką. „Esu nuoširdžiai dėkinga Šaulių sąjungai už tai, kad ji parodė teisingą

2

gyvenimo kelią, išmokė ne tik karinių įgūdžių, bet ir svarbiausių žmogiškųjų vertybių – pagarbos, bendravimo ir atsakomybės už supantį pasaulį“, – paklausta dalijasi mano ugdytinė, dabar kolegė – suaugusi moteris, augusi kartu su broliu sukarintose stovyklose.

Jaunųjų šaulių veikla Lietuvoje yra strukturuota keturių pakopų principu: čia vaikai ir jaunuoliai dalyvauja būreliuose, sukarintose stovyklose, valstybinių minėjimų ir renginių ceremonijose, taip pat įsitraukia į savanorystės bei bendruomenines iniciatyvas, kurios ugdo atsakomybę, pilietiškumą ir meilę Tėvynei. Jaunieji šauliai nuo vienuolikos metų mokosi išgyvenimo gamtoje, pirmosios pagalbos, topografijos, komandinio darbo. Instruktoriai – suaugę kariai, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo griežti, bet jų tikslas nėra gąsdinti. Jie moko, kaip nepasiduoti, kaip veikti, kai norisi trauktis, kaip išdrįsti klysti ir vis tiek stotis. Tai nėra prievarta – tai palaikymas per iššūkį, kai už tavęs stovi žmogus, kuris tiki, kad tu gali daugiau, nei pats manai.

Mokslininkė Olga Romanova savo tyrime „Karinė disciplina ir jos poveikis elgesiui“ (2017 m.) pabrėžia, kad karinė disciplina nėra bausmės sistema – tai elgesio savireguliacijos mechanizmas, kuris ugdo gebėjimą atsakingai veikti net be išorinio spaudimo. Tinkamai taikoma disciplina padeda žmogui suvokti pareigą kaip vertybę, o ne kaip prievartą. O. Romanova teigia, kad tokia disciplina skatina emocinio

atsparumo ir pasitikėjimo savimi augimą, o tai ypač svarbu vaikystėje ir paauglystėje.

Todėl kai kurie sako, kad sukarinta disciplina vaiką gniuždo, bet tyrimai rodo priešingai, kaip nurodo O. Romanova, disciplina stiprina charakterį ir moko valdyti emocijas. Tokia disciplina formuoja savireguliaciją – gebėjimą elgtis dorai net tada, kai niekas nestebi. Jaunųjų šaulių aplinka būtent tokia – aiški, bet kartu pagarbi. Joje nėra vietos pažeminimui, tik augimui per patirtį.

Pamenu savo pirmąją sukarintą stovyklą. Tada buvau tyli, nedrąsi, viską dariau iš baimės suklysti. Kai reikėjo išvykti, verkdamama įsikibau mamai į ranką ir galvojau, kad turbūt tai – klaida. Bet po to karto verkiau vis rečiau. Vietoje ašarų atsirado atkaklumas, o vietoje baimės – pagarba sau. Šiandien, kai į tas pačias stovyklas grįžtu kaip instruktorė, jau pati sakau vaikams: „Verkti galima. Bet verkdamas eik toliau.“ Disciplina ne visada atrodo švelni, bet ji moko svarbiausio – nepasiduoti. Stiprybė tada, kai verkdamas eini į priekį.

Kiekvienas toks vaikas, kuris išmoksta išbūti su savo silpnumu, vėliau tampa stipresnis. Juk gyvenime, kai pasiekiamas sunkų etapą, negalime tiesiog visko mesti. Ir būtent tai, ką mokomės jaunųjų šaulių veikloje, padeda išlikti žmogumi, kai viskas griūna. Tai disciplina, kuri ne gniuždo, o kelia. Tą jėgą, apie kurią kalbu, sunku apibūdinti žodžiais. ×

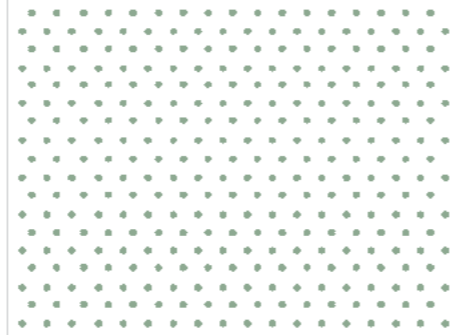
PLK. PRANO SALADŽIAUS ŠAULIŲ 9-OJI RINKTINĖ META IŠŠŪKĮ TENISO KORTUOSE!

1

Tekstas: **AUKSĖ ŠIAUDŽIONYTĖ**
Nuotraukos: **9R ŠAULYS ROMAS**

5

1. „Aukso“ taurės nugalėtojo rankose.
2. Amžius nesvarbu – jauniausia turnyro dalyvė Ema.
3. Teniso entuziastas V. Babelis.

Tarp jauniausio ir vyriausio dalyvių – daugiau nei 40-ies metų skirtumas. Aikštelėje susitiko skirtinga patirtis, bet tos pačios vertybės – pagarba oponentui ir ryžtas kovoti.

KODĖL LAUKO TENISAS – ŠAULIŲ SPORTAS?

1927-aisiais Utenoje suplanuoti Šaulių namai turėjo turėti ir lauko teniso aikštelę. Aikštelė, deja, taip ir neatsirado. Po beveik šimtmečio plk. Prano Saladžiaus šaulių 9-oji rinktinė šį planą pavertė veiksmu – šią vasarą Utenoje surengtas pirmasis šaulių lauko teniso turnyras.

KODĖL BŪTENT TENISAS?

Idėja kilo grįžus prie tarpukario vizijos ir aiškiai suformulavus tikslą – puoselėti sportą, kuris vienu metu lavintų ištvermę, reakciją, koordinaciją, gebėjimą susitelkti ir taktinį mąstymą. Būtent šių savybių šauliui reikia tarnyboje.

„Tarpukaryje prie mūsų rinktinės Šaulių namų buvo planuojami modernūs teniso kortai. Tuomet šauliai laikė, kad tai aristokratų, inteligentų sportas. Šauliai visada buvo dvasios aristokratai. Šiandien atkuriame šią tradiciją. Sveikinu nugalėtojus ir visus dalyvius, kurie puoselėja tradicijas“, – pirmojo turnyro dalyvius sveikino 9-osios rinktinės vadas Jurandas Rusteika.

ĮVAIROVĖ AIKŠTELĖJE

Rugpjūtį į Uteną susirinko broliai ir sesės iš kelių kuopų. Įvairovė tapo šio starto išskirtiniu bruožu – kortuose susitiko tiek ilgamečiai žaidėjai, tiek visai neseniai atradę tenisą. Tarp jauniausio ir vyriausio

2

dalyvių – daugiau nei 40-ies metų skirtumas. Aikštelėje susitiko skirtinga patirtis, bet tos pačios vertybės – pagarba oponentui ir ryžtas kovoti.

Pirmojo turnyro nugalėtoju tapo Skirmantas Zabarauškas iš LŠS Kibernetinio saugumo Lizdeikos kuopos, iškovojęs pereinamąjį taurę. II vietą iškovojo taip pat „lizdeikietis“ Martynas Matekonis, III – Eimantas Grigas, Giedraičių Silvestro Žukausko 903-iosios kuopos šaulys.

LAUKO TENISO PRIVALUMAI

Nors Utenos apskrities rinktinė turi istorinių sąsajų su lauko tenisu, tai nebuvo vienintelė priežastis, paskatinusi šaulius surengti šios sporto šakos turnyrą ir puoselėti jos populiarumą tarp bendraminčių. „Visuotinė gynyba prasideda nuo kiekvieno iš mūsų – nuo asmeninės fizinės ir psichologinės jėgos, tik vėliau prie jų „lipdomi“ konkretūs įgūdžiai. Abi šias sritis galima treniruoti, todėl sportas Šaulių sąjungoje turi turėti aiškia vietą“, – sakė tenisą jau ne vienus metus žaidžiantis, šią iniciatyvą globojęs 9-osios rinktinės Štabo aprūpinimo kuopos vadas Vytautas Babelis.

Teniso entuziastas V. Babelis pastebi, kad ši sporto šaka šauliams itin tinkama: „Tai žaidimas, verčiantis planuoti kelis ėjimus į priekį, išbūti įtampoje, greitai atsistatyti po klaidos ir išlaikyti koncentraciją.“ Anot jo, šios savybės tiesiogiai atsispindi šaulio

3

kasdienybėje – ištvermėje pratybose, drausmėje vykdam užduotis, atsakomybėje priimant sprendimus.

SPORTAS – NUOSEKLI LŠS KRYPTIS

Šaulių sąjungoje sportas jau dabar yra organiška veiklos dalis: Geriausia šaulių skyriaus varžybos reikalauja rimtos ištvermės ir funkcinio gebėjimo, jaunimo sporto žaidynės ugdo bazinį fizinį pasirengimą bei sveiką konkurenciją. Džiugu, kad prie šių iniciatyvų prisijungė ir lauko tenisas – sportas, atviras skirtingo amžiaus, patirties ir fizinio pasirengimo šauliams.

Į PRIEKĮ – SU RINKTINĖS TAURE

Plk. Prano Saladžiaus šaulių 9-oji rinktinė kvies brolius ir seses į Rinktinės taurės varžybas Utenoje jau ateinančių metų rugpjūtį. Jei dar nežaidžiate – metų visiškai pakanka, kad pasirengtumėte ir startuotumėte kitą kartą. Gal „aukso“ ir neparsivešite, bet gerų emocijų, bendrystės ir energijos užtaiso pakaks ilgam. Tikimės, kad šią žinutę išgirs visų rinktinių atstovai – nepabūgs priimti 9-osios rinktinės iššūkių. x

MELAGIENŲ SRAUTAS LIETUVOJE

Tekstas: URTE ANDRIUKAITYTĖ, PILIETINIO ATSPARUMO INICIATYVA (CRI)

6

Kremliai palanki žiniasklaida Lietuvoje suintensyvino savo veikimą.

Istorija su šauliais tapo ryškiu pavyzdžiu, kaip seni naratyvai iš naujo pritaikomi esamam kontekstui, išnaudojant juos visuomenės pasipiktinimui kurstyti ir silpninant pasitikėjimą demokratinėmis institucijomis, bet gerokai kenkti organizacijų, šiuo atveju – Šaulių sąjungos – prestižui.

PAGRINDINĖS IŽVALGOS

Pastaruoju metu Kremliai palanki žiniasklaida Lietuvoje veikė dar intensyviau, siekdama diskredituoti šalies vyriausybę, susilpninti pasitikėjimą NATO ir akivaizdžiai provokuoti visuomenės susiskaldymą. Jie taikėsi tiek į tarptautinius incidentus, tiek į įvykius vidaus politikoje, kad būtų silpninamas pasitikėjimas valstybės institucijomis ir stiprinamos visuomenę skaldančios tendencijos. Tarp pagrindinių temų – šios:

Oro erdvės saugumo tema tapo vienu iš pagrindinių instrumentų, naratyvų eskaluoti – reaguojant į pranešimus apie Lenkijos pajėgų numuštus Rusijos dronus, pažeidusius NATO oro erdvę, Kremliaus naratyvus skleidžiantys šaltiniai Lietuvoje interpretavo įvykį kaip sąmoningai surežisuotą provokaciją. Lenkijos gynybiniai pajėgumai buvo menkinami, o NATO kolektyvinės gynybos patikimumas – atvrai kvestionuojamas.

Ingos Ruginienės paskyrimas ministre pirmininke buvo išnaudotas kaip esminė antivyriausybinių naratyvo ašis. Kremliai palanki žiniasklaida ją pozicionavo kaip „liaudies atstovę“, besipriešinančią įsigalėjusiam politiniam elitui, dažnai vadinamam „konservatorių klanu“.

Naujojo ministrų kabineto formavimo procesas taip pat tapo nuolat eskaluojama tema, kurioje dominavo sąmokslų teorijų retorika, akcentuojamos vidinės galios kovos ir sprendimų neteisėtumas. Prezidentas Gitanas Nausėda kaltintas

pažeidžiantis konstitucines nuostatas, o kai kurie kanalai netgi viešino raginimus pradėti jo apkaltą – tai dar labiau stiprino nepasitikėjimo demokratiniais procesais kurstyimą.

Energetikos ministro paskyrimas buvo vaizduojamas kaip neva bandymas užtikrinti tam tikrų grupių kontrolę svarbiausiuose valstybės ištekliuose, pirmiausia valstybinėje energetikos įmonėje „Ignitis“. Šiame kontekste plačiai eskaluotas naratyvas apie sisteminį nepotizmą, iš anksto suplanuotus skyrimus ir sąmoningą siekį užkirsti kelią struktūrinėms reformoms ar išorinei kontrolei.

Kultūros ministro Ignato Adomavičiaus paskyrimas išprovokavo stiprią viešą reakciją, kurią Kremliai palankūs kanalai aktyviai perrėmė ir perinterpretavo. Protestai ir petijcijos buvo vaizduojami kaip elitistinė isterija, o pats paskyrimas – kaip simbolinė pergalė prieš „satanistų“ ir „lobistų“ dominavimą.

Vilniaus meras Valdas Benkunskas tapo alternatyviosios žiniasklaidos taikiniu po to, kai pasveikino pirmąją įregistruotą tos pačios lyties partnerystę Lietuvoje. Šis gestas buvo išnaudotas tam, kad būtų kurtama homofobinė retorika, vaizduojant progresyvias vertybes kaip Vakarų moralinio dekadanso rezultatą, priverstinai diegiamą Lietuvos visuomenei.

Pastaruoju metu Kremliai palankioje žiniasklaidoje vėl buvo atgaivinta dar vasarą viešojoje erdvėje nuskambėjusi istorija, kuri vėl įgavo tam tikrą emocinį pagreitį ir buvo aktyviai naudojama formuojant antivalstybinį naratyvą. Tai buvo iš konteksto ištrauktas teiginys, esą netrukus bedarbiai, norintys pretenduoti į pašalpą, bus verčiami stoti į Lietuvos šaulių sąjungą. Ši frazė buvo iškelta į straipsnių antraštes ir taip sukėlė stiprią visuomenės reakciją ir piktinimąsi. Vis dėlto detalesnis turinio nagrinėjimas atskleidė, kad tai tėra vieno politiko išsakyta idėja – pasiūlymas, susijęs su galimais bedarbio pašalpų gavimo sąlygų pokyčiais.

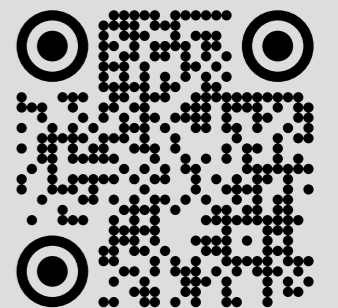
Joks oficialus sprendimas nebuvo priimtas, tačiau klaidinanti antraštė sukėlė tikrą emocijų bangą, o kai kurie kritikai netgi lygino tokią iniciatyvą su sovietmečio jaunimo organizacijomis – pionieriais ar spaliukais ir taip gerokai pakenkė Šaulių sąjungos įvaizdžiui. Ši istorija tapo ryškiu pavyzdžiu, kaip seni naratyvai iš naujo pritaikomi esamam kontekstui, išnaudojant juos visuomenės pasipiktinimui kurstyti ir silpninant pasitikėjimą demokratinėmis institucijomis, bet gerokai kenkti organizacijų, šiuo atveju – Šaulių sąjungos – prestižui.

Žurnalistas ir aktyvus pilietinės visuomenės veikėjas Andrius Tapinas buvo diskredituojamas po to, kai ėmėsi kritiškai nagrinėti Ignato Adomavičiaus tinkamumą eiti kultūros ministro pareigas ir viešai dalytis įrodymais socialiniuose tinkluose. Kremliaus naratyvams palankūs kanalai siekė A. Tapiną sumenkinti kaip visuomenę destabilizuojančią figūrą, į viešąją erdvę mesdami diskreditacijos argumentus, taip siekdami silpninti jo autoritetą.

Per pastarąjį laikotarpį Kremliai palanki žiniasklaida Lietuvoje suintensyvino pastangas formuoti akivaizdžiai prieš kitus dominuojantį antivyriausybinių naratyvą, kurio tikslas – silpninti visuomenės pasitikėjimą tiek nacionaline valdžia, tiek transatlantinėmis sąjungomis. Šis naratyvas įgavo įvairias formas ir buvo pritaikytas skirtingoms auditorijoms – nuo korupcijos kaltinimų bei politinių krizių vaizdinių iki kultūrinių priešpriešų ir nacionalinio saugumo klausimų. Kiekviena naujai pasireiškusi politinė įtampa ar visuomenės reakcija buvo perinterpretuojama ir išnaudojama siekiant sustiprinti bendrą žinutę: Lietuva esą yra susiskaldžiusi, valdoma kompetencijos neturinčių asmenų ir lengvai pažeidžiama tiek iš vidaus, tiek iš išorės. x

Daugiau informacijos apie antivalstybines melagienų kampanijas Lietuvoje ir Baltijos šalyse

VPN – POPULIARUS ĮRANKIS TAČIAU DAUGELIS VIS DAR NEŽINO, KOKIA YRA JO TIKROJI PASKIRTIS

Rubrika „Kibernetinis saugumas“
rengiama bendradarbiaujant su
oficialiu ESET atstovu Lietuvoje
„NOD Baltic“.

7

PAŠNEKOVAS: „BALTIMAX“ VYRESNYŠIS
KIBERNETINIO SAUGUMO INŽINIERIUS
IR ESET EKSPERTAS LUKAS APYNIS.

1. Ekspertas Lukas Apynis.

Nuotolinis darbas, kelionės ir prisijungimai prie viešųjų belaidžių tinklų atveria patogias galimybes, tačiau kartu kelia ir didesnę riziką mūsų duomenims. Tad nenuostabu, kad pastaruoju metu VPN paslaugos tapo itin populiarios. Vis dėlto dalis vartotojų klaidingai įsitikinę, kad ši priemonė suteikia visišką apsaugą nuo visų kibernetinių grėsmių. Ekspertas aiškina, kad VPN yra svarbus saugumo įrankis, bet jis negali pakeisti kitų specializuotų apsaugos priemonių. Kodėl?

VPN (angl. *Virtual Private Network*, liet. virtualus privatus tinklas) – tai technologija, kuri sukuria užšifruotą „tunelį“ tarp jūsų įrenginio ir interneto.

VPN (angl. *Virtual Private Network*, liet. virtualus privatus tinklas) – tai technologija, kuri sukuria užšifruotą „tunelį“ tarp jūsų įrenginio ir interneto.

Kaip aiškina „Baltimax“ kibernetinio saugumo inžinierius ir ESET ekspertas Lukas Apynis, VPN suteikia daug naudos, tačiau problema atsiranda tuomet, kai vartotojai šią technologiją pasirenka kaip vienintelę kibernetinio saugumo priemonę, tikėdamiesi, jog ji apsaugos nuo visų galimų grėsmių internete.

Šį klaidingą įsitikinimą neretai sustiprina rinkodaros teiginiai, pristatantys VPN kaip universalią skaitmeninio saugumo priemonę, galinčią pakeisti net ir antivirusinę apsaugą. Vis dėlto realybė yra kitokia – VPN atlieka tik dalį saugumo funkcijų ir negali pakeisti specializuotų apsaugos priemonių.

„VPN nėra skirtas kovoti su virusais ar kenkėjiškomis programomis – jo pagrindinė užduotis yra užšifruoti interneto srautą ir paslėpti vartotojo tapatybę“, – pabrėžia vyresnysis kibernetinio saugumo inžinierius L. Apynis.

Jis aiškina, kad iš tiesų VPN veikia kaip saugus tunelis tarp įrenginio ir interneto. Jūsų duomenys, naršymo įpročiai ir prisijungimai yra šifruojami, todėl piktavaliai internete jų nepasiekia.

Taip pat VPN leidžia paslėpti jūsų IP adresą, kad nebūtų įmanoma tiksliai

nustatyti, iš kur jungiatės. Ši funkcija ypač naudinga jungiantis prie viešųjų tinklų – kavinių, oro uostų ar viešbučių belaidžio interneto, kur dažnai veikia kibernetiniai nusikaltėliai.

KIBERNETINIO SAUGUMO SPRENDIMAI IR VPN – KUO SKIRIASI?

Iš pirmo žvilgsnio tiek VPN, tiek kenkėjiškų programų apsaugos sistemos gali atrodyti atliekančios panašią funkciją – saugoti nuo internete tykančių grėsmių. Tačiau jų paskirtis iš esmės skiriasi:

kibernetinio saugumo sprendimai [visuomenėje paprastai vadinami antivirusinėmis programomis, nors jų funkcionalumas yra gerokai platesnis] aptinka, blokuoja ir pašalina kenkėjiškas programas, virusus, trojanus bei kitas grėsmes. Modernios sistemos taip pat dažnai siūlo apsaugą nuo sukčiavimo [angl. *phishing*] atakų, kenksmingų nuorodų, užkerta kelią neleistinam prieigų bandymui bei stebi įtartiną veiklą realiuoju laiku;

VPN orientuojasi į kitą saugumo sritį – jis apsaugo ryšį ir privatumą, šifruoja interneto srautą bei slepia vartotojo tapatybę ir IP adresą. Tai padeda išvengti duomenų perėmimo prisijungiant prie viešųjų tinklų ir leidžia apeiti geografinius turinio apribojimus, tačiau pats savaime VPN neaptinka ir nepašalina kenkėjiškų programų.

Šios priemonės nėra tarpusavyje pakeičiamos – jos viena kitą papildo, todėl saugiausia jas naudoti kartu. Kaip pabrėžia L. Apynis, kai kurie VPN tiekėjai siūlo papildomas funkcijas, pavyzdžiui, kenksmingų nuorodų blokavimą, tačiau jei kenkėjiška programa jau pateko į jūsų įrenginį, VPN jos nesustabdys.

„Tokiais atvejais būtina antivirusinė programa ir kitos specializuotos apsaugos priemonės. VPN yra tik vienas saugumo sluoksnis, o ne visa apsauga. Suprasti šį skirtumą yra labai svarbu, kad vartotojai nejaustų klaidingo saugumo jausmo“, – akcentuoja kibernetinio saugumo specialistas.

Ekspertas pabrėžia, kad VPN turėtų būti vertinamas kaip patikima, bet ribota priemonė – tai saugumo sluoksnis, kuris geriausiai veikia kartu su kitomis apsaugos priemonėmis, o ne kaip vienintelis sprendimas kibernetiniam saugumui užtikrinti. Antivirusinės sistemos, stiprūs slaptažodžiai ir atsargus elgesys internete yra būtini net ir naudojant VPN.

KAM VERTA NAUDOTI VPN IR KAIP IŠSIRINKTI TINKAMĄ?

Kibernetinio saugumo ekspertas L. Apynis sako, kad VPN gali būti laikomas skaitmeninės higienos dalimi – tarsi saugos diržu internete. Šis įrankis itin naudingas:

– keliaujantiems, besijungiantiems prie viešųjų tinklų;

– dirbantiems nuotoliniu būdu, norint pasiekti įmonių sistemas ar vidinius resursus;

– siekiantiems apsaugoti privatumą internete ir naršymo istoriją;

– norintiems apeiti geografinius turinio apribojimus.

Renkantis VPN tiekėją, L. Apynis pataria nesigundyti nemokamais pasiūlymais, nes paslauga nebūtinai bus kokybiška.

„Nemokami VPN dažnai parduoda vartotojų duomenis, riboja greitį arba rodo agresyvią reklamą. Mokamos paslaugos yra patikimesnės ir užtikrina geresnę kokybę“, – teigia L. Apynis.

Ekspertas įspėja: prastos kokybės ar nepatikimi VPN sprendimai gali netyčia atskleisti vartotojo duomenis, užuot juos apsaugoję. Taip pat kai kurie bankai ar sistemos gali riboti prisijungimą, jei pastebi VPN naudojimą, o lėtas ryšys gali trukdyti atliekant svarbias užduotis. ×

Jūsų duomenys, naršymo įpročiai ir prisijungimai yra šifruojami, todėl piktavaliai internete jų nepasiekia.

KAIP GIMTADIENIO NEPAVERSTI EKSTREMALIA SITUACIJA

Tekstas:
GABRIELIUS E. KLIMENKA,
EDUARDAS KLIMENKA
#IŠGYVENIMO AKADEMIJA KLIMENDKA

Įrodyta, kad žmonės, švenčiantys gimtadienius, gyvena ilgiau. Ir iš tiesų, kas jų daugiau atšventė, tas ilgiau gyveno už mažiau atšventusius. Nepaisant to, gimtadienis yra pavojingas vyksmas, kurio metu gali nutikti daug dalykų, po kurių kito gimtadienio gali ir nebebūti. Kai kurios tradicijos ir šventės atributai gali būti labai pavojingi ne tik sveikatai, bet ir gyvybei.

VEIDAS Į TORTĄ, GALIMAI MIRTINAS POKŠTAS

JAV egzistuojanti tradicija įmerkti jubilato veidą į tortą pamažu atsiranda ir Lietuvoje. Mažai kam žinoma, tačiau toks veiksmas gali baigtis mirtimi. Tortuose dažnai būna įstatyti metaliniai ar plastikiniai strypeliai, mediniai pagaliukai formai palaikyti arba smeigtukai dekoracijoms pritvirtinti. Įmerktas jubilatą į tortą, į jį įsmeigti pagaliukai ar dekoracijos gali sužeisti galvą ar veidą ir kelti rimtą pavojų sveikatai.

Taip, būta atvejų, kai žmogų pamerkus veidu į tortą jo kvėpavimo takus užkimšdavo trupiniai arba kremas, dėl jo žmogui tenka daryti dirbtinį gaivinimą.

Net jei išvengta šių dviejų nelaimių, galima dar ir trečia. Neatskaičiavus jėgų, jubilatą galima per smarkiai stuktelti į stalą. Pasekmės paprastai būna nosies lūžis arba smegenų sutrenkimas.

ŽVAKUTĖ: GAISRO IR LIGŲ ŠALTINIS

Pamiršus išimti žvakutes, jos taip pat gali tapti prieš tai aptarto sužalojimo priežastimi. Tačiau pagrindinė žvakučių bėda ta, kad degantys plaukai, servetėlės ar staltiesės neatrodo labai romantiškai. Ypač pavojingas žvakučių tipas yra ugnies fontanai, jie generuoja aukštai kylančią liepsną, tad jei veiksmas vyksta patalpoje, tuomet gaisras pasidaro labai tikėtinas.

Turbūt nesusimąstei, kiek pūsdamas žvakes jubilatas paskleidžia seilių? Tyrimai, nagrinėję kalbėjimo, kosėjimo ir dainavimo metu išsiskiriančius lašelius, rodo, kad šių procesų metu išlekia iki kelių šimtų mikrolašelių, kurių bendras tūris – nuo kelių iki keliolikos mikrolitru (tai mažiau nei lašas vandens, mat vienas – lašas apie 50 mikrolitru). Taigi, kai žmogus užpučia žvakutes, išsiskiria maždaug 0,001–0,02 mililitro seilių. Nors tai menkas kiekis, jis pakankamas, kad laboratoriniai tyrimai (taip, tokių būta!) parodytų, jog ant torto padaugėja bakterijų po žvakučių pūtimo. Trumpai tariant, to visiškai pakanka, kad svečiai susirgtų ta pačia liga, kurią serga jubilatas.

SALDUMYNAI IR ALKOHOLIS

Gimtadieniai neapsieina be saldumynų, o jei suaugusiojo, tuomet tikrai ant stalo esama kokio nors tauraus arba nelabai tauraus gėrimo. Tiek vienu, tiek kitu atveju galimas apsinuodijimas su rimtomis pasekmėmis sveikatai.

Apsinuodijimas saldumynais. Jei saldumynų buvo per daug, tave pradės pykinti, skaudės arba pūs pilvą, gali svaigti galva arba darytis silpna, smarkiai troškins ir dažnai norėsis šlapintis, taip pat gali būti staigus energijos pliūpsnis, po kurio atsiras mieguistumas arba

apatija. Jei tai vaikas, tikėtinas dirglumas, hiperaktyvumas, o vėliau nuovargis. Kaip padėti sau arba kitam, jei jau supratai, kad negalavimo priežastis yra saldumynai: gerk daug vandens, tai padeda sumažinti cukraus koncentraciją kraujyje; išsėkis ir venk fizinio krūvio; nevartok saldumynų ar kitų cukraus turinčių produktų; jei atsiranda stiprus pykinimas, vėmimas ar sumišimas, būtinai kreipkis į gydytoją. Jei sergi cukriniu diabetu, tikrai nedelsk ir važiuok į ligoninę.

Apsinuodijimas alkoholiu. Jei padauginai alkoholio, tau gali pasireikšti tokie simptomai kaip pykinimas, vėmimas, koordinacijos sutrikimas, kalbos nerišlumas, lėta reakcija, mieguistumas, sąmonės aptemimas, kvėpavimo sulėtėjimas, oda gali pasidaryti šalta ir drėgna, vydzdžiai gali būti išsiplėtę, gali pasireikšti sąmonės netekimas ar traukuliai. Tai gyvybei pavojinga būklė. Taigi, jei matai tokius simptomus, tuomet turėtum nedelsiant nutraukti alkoholio vartojimą, užtikrinti, kad žmogus galėtų kvėpuoti, kad nėra rizikos užspringti skrandžio turiniu, tad svarbu paguldyti žmogų ant šono, į vadinamąją stabilią padėtį; jei žmogus sąmoningas, reikėtų duoti gerti vandens, kad būtų išvengta dehidracijos; nereikėtų žmogaus stimuliuoti pilant šaltą vandenį ar kišant po nosimi amoniaką; jei žmogus nereguliuoja, kvėpuoja nereguliariai, vemiam ar netenka sąmonės, skambinti 112.

Abi būklės gana pavojingos, tačiau apsinuodijimas alkoholiu gali būti mirtinas, todėl svarbiausia – įvertinti sąmonės būklę ir kvėpavimą. Na, o ir šiaip daug cukraus ir riebalų trumpam suteikia energijos, tačiau ilginiui didina nutukimo, diabeto ir širdies ligų riziką. Alkoholis, kurio neretai būna per daug, gali baigtis ne tik pagiriomis, bet ir apsinuodijimu ar neadekvataus elgesio sukeltomis pasekmėmis, pavyzdžiui, nenumaldomas noras vairuoti, o tai gali nusinešti ne tik išgėrusio asmens gyvybę.

FEJERVERKAI, KONFETI IR TRIUKŠMAS

Fejerverkai, petardos ir net konfeti

patrankos nėra labai dažnas svečias gimtadieniuose, tačiau taip pat kelia pavojų. Neretai jie naudojami netinkamose vietose, todėl iš linksmos atrakcijos greitai gali virsti skubiu vizitu į ligoninę. Nekalbant jau apie gaisro pavojų, netinkamai naudojant fejerverkus, petardas ir konfeti patrankas galimi labai rimti sužalojimai, pavyzdžiui, konfeti iššovei žmogui tiesiai į veidą ir jis netikėtai pavirsta piratu, kitaip tariant, lieka be akies; netinkamai naudojant fejerverkus arba petardas galima likti be pirštų arba patirti nudegimus. Todėl prieš naudojamas šiuos prietaisus visuomet įsigilink į instrukciją.

Taip pat nepamiršk, kad fejerverkų keliamas triukšmas gali pakenkti klausai, pavyzdžiui, susprogdinus petardą patalpoje, jos sukeliama garso banga bus daug stipresnė; net ir sprogdinant fejerverką lauke, nors ir nenukenčia žmonės, tai kelia stresą laukiniams gyvūnams.

BALIONAI IR DEKORACIJOS

Balionai yra neatskiriama vaikų gimtadienių dalis. Sprogęs lateksas suplyšta į smulkias dalelytes, tad jos gali būti netyčia įkvėptos ar prarytos. O helio dujų iš balionų įkvėpimas kartais daromas juokais norint padaryti balsą, panašų į Ančiuko Donald, gali baigtis deguonies stoka ir sąmonės netekimu.

UŽSPRINGIMAS MAISTU

Maisto valgymas kalbant ar judant gali pasibaigti daliniu ar visišku užspringimu. Jei pamatei, kad gimtadienio dalyvis staiga nebegali kalbėti, kvėpuoti ar kosėti, o rankas kelia prie gerklės, jo veidas parausta (vėliau gali ir pamėlynuoti), be garso judina lūpas ir galvą gale netenka sąmonės, žinok, kad tai tikėtinas užspringimas.

Jei žmogus gali kalbėti ar kosėti, reikėtų jį skatinti stipriai kosėti. Nereikėtų daužyti į nugarą. Tai yra dalinis užspringimas, nes maisto gabalėlis tik iš dalies užstojo kvėpavimo takus, žmogus gali dar kosėti, švokšti – tuomet reikia stebėti, ar dalinis užspringimas nevirto visišku užspringimu.

Jei žmogus kosėdamas arba staiga pakilęs nuo stalo išeina į kitą kambarį, turėtum eiti iš paskos. Socialinės normos užspringusį žmogų verčia pasitraukti nuo kitų, kad negadintų apetito, tačiau tai dažnai pasibaigia mirtimi, nes žmogui pačiam sudėtinga išsigelbėti užspringus.

Jei žmogus negali kvėpuoti ar kalbėti, reikėtų atsistoti už žmogaus ir šiek tiek jį pasilenkti į priekį, tuomet atlikti penkis smūgius delno pagrindu tarp menčių, jei tai nepadeda – taikyti pilvo paspaudimus (t. y. atlikti vadinamąjį Heimlichio manevrą): atsistoti už žmogaus, apkabinti jį rankomis virš bambos, vieną ranką sugniaužus į kumštį, kitą uždėjus ant jos, staigiai stumtelėti aukštyn ir į vidų – iki penkių kartų, kol svetimkūnis iškrinta arba žmogus pradeda kvėpuoti. Svarbus momentas, spaudžiamie sulenktos nykščio dalimi, tarsi norėdami ranką pakišti po saulės rezginu.

Jei teikiant pagalbą žmogus prarado sąmonę, atsargiai paguldyk jį ant nugaros, kviesk greitąją pagalbą (tel. 112) ir pradėk dirbtinį gaivinimą (30 krūtinės paspaudimų ir 2 įpūtimai), periodiškai tikrinant, ar svetimkūnis nepasirodė burnoje.

Vaikams Heimlichio manevras nesiskiria nuo atliekamo suaugusiajam, tik daroma švelniau, o kūdikiams (iki vienerių metų) daromi penki smūgiai tarp menčių delno pagrindu, tada penki krūtinės paspaudimai dviem pirštais. Veiksmas kartojamas, iki kol kvėpavimas atsistato, atvyksta medikai arba išsenka tavo jėgos.

Svarbu: net jei svetimkūnis pašalintas, vis tiek reikėtų kreiptis į medikus, nes gali būti pažeisti kvėpavimo takai.

KILNOJIMAS ANT KĖDĖS – GALIMAI MIRTINAS RITUALAS

Nors jubilato kilnojimas ant kėdės yra dažnas ritualas ir paprastai praeina linksmai ir be rimtų pasekmių, tai iš tiesų viena rizikingiausių šventės akimirų. Dėl koordinacijos stokos, netikėtų judesių ar lūžusios kėdės gali įvykti nelaimė.

Na, o ir šiaip daug cukraus ir riebalų trumpam suteikia energijos, tačiau ilginiui didina nutukimo, diabeto ir širdies ligų riziką.

Net jei lubos atrodo aukštos, pakėlus kėdę su žmogumi aukštis sumažėja greičiau, nei tikėtasi. Smūgis į lubas ar šviestuvą gali sukelti galvos traumą ar smegenų sutrenkimą. Kėdės kilnojimas reikalauja sinchroniškumo tarp visų ją laikančiųjų. Pakanka vieno netikslaus judesio, ir kėdė pasvyra, tad žmogus gali kristi ant grindų, stalo ar kitų žmonių. Dauguma įprastų kėdžių nėra pritaikytos tokiam krūviui. Kojos ar atlošas gali nulūžti, kėdė gali išsprūsti iš rankų ir pan.

SOCIALINĖS NORMOS

Nors gimtadieniai turėtų kelti džiaugsmą, ne vienas žmogus patiria stresą dėl organizavimo, finansinių išlaidų ar net baimės neatitikti svečių lūkesčių. Psichologinė įtampa tiesiogiai veikia širdies veiklą, nuotaiką ir bendrą savijautą.

PABAIGOS PAMAŠTAIMAI

Gimtadieniai patys savaime nėra pavojingi, bet kai kurios jų tradicijos galimai taip. Saugumas svarbus kiekvienoje mūsų gyvenimo srityje. Per gimtadienius saugumo reikalavimas niekur nepasitraukia. Tad švėsdamas gimtadienį nepamiršk, kad tau turėtų būti šventė, o ne ekstremali situacija. Labai norisi, kad gimtadienis netaptų ir mirties data. x

PASIRENGIMAS PASIPRIEŠINIMUI LIETUVOJE.

ISTORINIŲ IR ŠIUOLAIKINIŲ PAMOKŲ ĮGYVENDINIMAS RUOŠIANTIS PASIPRIEŠINTI INVAZIJAI IR OKUPACIJAI (III DALIS)

Tekstas: PLK. LINAS IDZELIS

„Trimitas“ tęsia ciklą ištraukų iš geriausių Baltijos gynybos koledžo Aukštesniųjų štabo karininkų kurso kursantų esė, publikuotų leidinyje AD SECURITATEM (2024–2025)

ATSPARUMO STIPRINIMAS IR PASIRENGIMAS PASIPRIEŠINIMUI

Atsparumas yra pasipriešinimo pagrindas (žr. schemą), per kurį valstybė gali atgauti nacionalinį suverenitetą ir kur atsparumo bei pasipriešinimo veikla sutampa [Fiala, 2020].

Visoms šalims, ypač besiribojančioms su potencialiais agresoriais, labai rekomenduojama stiprinti nacionalinį atsparumą. Siekiant įgyvendinti Pasipriešinimo operacijų koncepcijos (POK) reikalavimus, atsparumas apibūdinamas kaip valia ir gebėjimas atlaikyti išorinį spaudimą ir įtaką, ir [arba] atsigauti po to spaudimo ar įtakos poveikio. Šiuo tikslu nacionalinis atsparumas stiprinamas formuojant nacionalinį pasipriešinimo pajėgumą atkurti suverenitetą. Taigi atsparumas skiriasi nuo pasipriešinimo ir yra būtina sėkmingų pasipriešinimo operacijų sąlyga. Labai atsparių gyventojų populiaciją galima sukurti ugdant stiprią nacionalinę tapatybę ir ruošiantis įveikti krizes, stiprinant tautos valią priešintis.

1

Vyriausybė turėtų informuoti gyventojus apie galimų išorinių grėsmių pavojų, taip pat apie savo planus, kaip gyventojai ir kariuomenė turėtų kovoti su šiomis grėsmėmis, arba jas sušvelnintų pasitelkdama pasirengimą, mokymą, būtinas institucines bei teisinės struktūras ir politiką [Fiala, 2020].

Nacionalinio atsparumo stiprinimas yra vyriausybės stebimas ir ilgalaikis procesas. Jis apima visos visuomenės ir visos vyriausybės mąstymą, kuriame visapusiškai apsvarstomas valstybės pasirengimas visais įmanomais lygmenimis.

1. Atsparumas – pasipriešinimo pagrindas.

Labai atsparių gyventojų populiaciją galima sukurti ugdant stiprią nacionalinę tapatybę ir ruošiantis įveikti krizes, stiprinant tautos valią priešintis.

VISUOTINIS PRINCIPAS ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOS VISUOMENĖJE

2022 metais Lietuvos Respublikos Seimas, siekdamas įtraukti Lietuvos piliečius į gynybos architektūrą, patvirtino Piliečių rengimo pilietiniam pasipriešinimui strategiją. Dokumente numatytas nuoseklus ir išsamus visuomenės švietimas apie pilietinį pasipriešinimą. Toks pasirengimas bus grindžiamas trimis komponentais: pilietiniu atsparumu, valia priešintis ir praktiniais įgūdžiais tiek ginkluoto, tiek pilietinio pasipriešinimo srityje. Krašto apsaugos ministerijos [KAM] Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas, įgyvendindamas šią strategiją su Lietuvos šaulių sąjunga [LŠS], parengė specialius pilietinio pasipriešinimo kursus. Pirmojo lygio kursas suteikia dalyviams bendrą supratimą, kaip gyventojai gali pasipriešinti agresoriui ir teikti paramą Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms. Antrojo lygio kurso tikslas – paaiškinti dalyviams, kaip Rusija kartu su savo sąjungininkais vykdo hibridinį karą, taip pat kaip atskirti priešo karius ir įvairius šarvuotus, lėktuvus, oro gynybos sistemas ir kt., o vėliau pranešti apie tai valdžios institucijoms.

Naujai sukurtų kursų tikslas – išmokyti gyventojus, kaip pasiruošti evakuacijai, ką pasiimti ir ką susipakuoti. Planuojama, kad šie kursai bus išplėsti taip, jog kiekvienas Lietuvos pilietis būtų apmokytas, kaip išgyventi bent tris dienas savarankiškai. Be to, LŠS 2022 metais pradėjo trijų dienų trukmės kursus vidurinių mokyklų devintokams. Šių intensyvių kursų metu LŠS instruktoriai supažindina klausytojus su išgyvenimo įgūdžiais, ginklų valdymu, taikymusi ir navigacija sausumoje.

Po sėkmingų veiklų tarp KAM, LŠS ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos buvo pasirašytas susitarimas dėl tolesnio darbo su šiuo projektu ir panašių kursų, skirtų žemesnėms ar aukštesnėms klasėms, kūrimo [Respublika, 2024].

Be to, LŠS, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, pradėjo rengti kadetus. Šiuo metu LŠS kasmet parengia apie septynis tūkstančius 11–18 metų kadetų, kurie moka įvairių karinių disciplinų, lyderystės ir turi nacionalinį patriotinį pasididžiavimą. Be to, per pastaruosius kelerius metus LŠS pradėjo formuoti įvairius padalinius užsienyje, Lietuvos diasporoje, ir planuoja plėstis bei įkurti atskirą vadovybę, atsakingą už mokymus ir pratybas. Pavyzdžiui, LŠS padalinys Beniliukso šalyse suvienijo Lietuvos piliečius, buvo surinktos lėšos FPV (angl. „First Person View“) dronams. Vėliau buvo surengtos dirbtuvės „Sparnai Europai“, kur pagaminta ir į Ukrainą išsiųsta daugybė vienetų. Šis padrąšinantis pavyzdys iliustruoja diasporos ir jos įsitraukimo į pilietinę veiklą būtinybę [LŠS, 2024].

Suteikdama galimybę civiliams gyventojams ruošti ginkluotam pasipriešinimui ir užtikrindama, kad visi suprastų savo vaidmenį, 2024 metais Lietuvos ginkluotosios pajėgos pakeitė karinio vadovavimo struktūrą taikos metu. Žiniasklaidoje buvo paskelbta, kad į komendantūras gali užsiregistruoti visi patriotiškai nusiteikę piliečiai. Komendantūrose buvo laukiami įvairių specialybių ir išsilavinimo žmonės, norintys pasiruošti krašto gynybai ir įgyti pagrindinių karinių žinių bei įgūdžių. Piliečiai, norintys prisidėti prie krašto gynybos ir įgyti karinių įgūdžių, buvo raginami registruotis artimiausiame Karo prievolės ir komplektavimo tarnyboje [KPKT].

Vadovaujančiuose vienetuose įregistruoti asmenys bus mokomi 3–10 dienų per metus, šaukiant juos į pratybas kartu su kitais šiemis daliniams numatyto parengtojo rezervo nariais. Karo atveju į vadovaujančius dalinius įregistruoti ir karinių įgūdžių apmokyti piliečiai padės ginti savo miestą ar rajoną ir saugoti svarbius objektus savo gyvenamojoje aplinkoje. Daliniams priklausantys asmenys rūpinis gyvybiškai svarbios infrastruktūros apsauga savo mieste ar rajone, įrengs ir budės kelių kontrolės punktuose, užtikrins komandanto valandos taisyklių laikymąsi, dalyvaus turto rekvizavimo procese, stebės aplinką, kovos su nelegaliomis ginkluotomis grupuotėmis arba atliks kitas Lietuvos kariuomenės pavestas užduotis. Vadovaujantiems daliniams sustiprinti prie šio junginio buvo priskirta daugiau nei du tūkstančiai aktyviųjų LŠS narių, kurie organizuos ir planuos pratybas [LAF, 2024].

VISUOTINIO VALDYMO METODAS ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOS VISUOMENĖJE

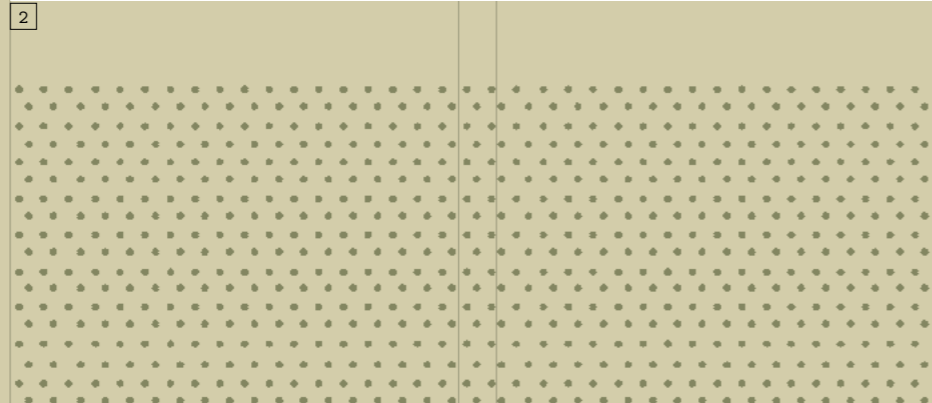
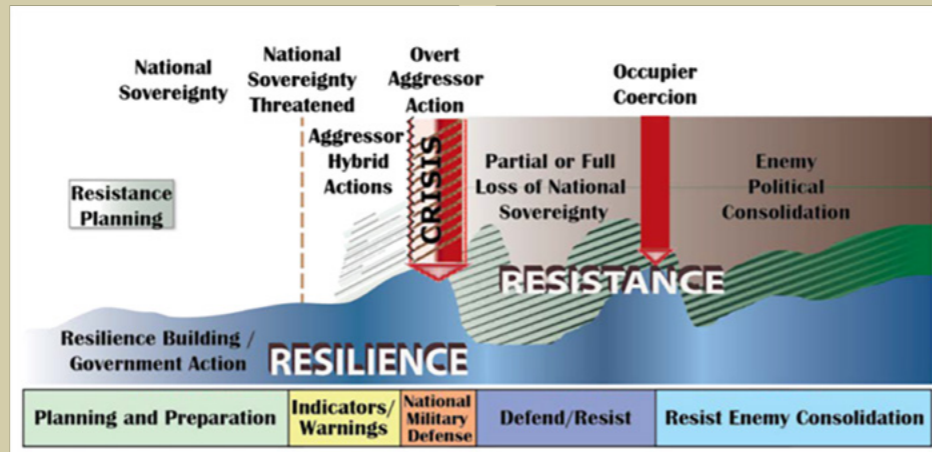
Stiprindamas valstybės atsparumą, 1996 metų pabaigoje Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Mobilizacijos ir mobilizacinio rezervo rengimo įstatymą ir taip suteikė teisinį pagrindą mobilizacijos veiksams, valstybės ministerijų, savivaldybių institucijų ir įstaigų, ūkio subjektų ir kitų įstaigų pasirengimo mobilizacijai, jų indėlio rengiantis ir įgyvendinant priimančiosios šalies paramos tikslus, mobilizacijos ir demobilizacijos įgyvendinimo priežiūrai. Siekiant stebėti ir kontroliuoti, ar visos minėtos organizacijos parengė ir atnaujino savo mobilizacijos planus, buvo įsteigti alternatyvūs vadovavimo punktai, taip pat vyko reguliarios pratybos, dar 1997 metais buvo įsteigtas Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas [MPPD] prie Krašto apsaugos ministerijos. MPPD reguliariai organizuoja stalo pratybas įvairiuose Lietuvos regionuose ir vertina, ar institucijos yra pasirengusios pertvarkyti savo organizacijas iš taikos į karo meto sąlygas.

Siekiant koordinuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir prireikus teikti ankstyvąją įspėjimą sprendimų priėmėjams, prie Vyriausybės įsteigtas Nacionalinis krizių valdymo centras [NKVC]. NKVC valdo krizes ir ekstremalias situacijas, veikia visą parą ir nuolat stebi grėsmes Lietuvos nacionalinio saugumo interesams. Krizės ar ekstremaliosios situacijos atveju NKVC užtikrins šių situacijų valdymą, koordinuos nacionalinio saugumo grėsmių prevenciją ir valstybės rezervo valdytojų veiklą, taip pat strateginę komunikaciją apie nacionalinį saugumą. NKVC taip pat pavesta užtikrinti Nacionalinio saugumo komisijos veiklą ir koordinuoti nevyriausybinių organizacijų bei savanorių mobilizaciją nacionaliniu lygmeniu. Centras taip pat organizuoja nacionalinio ir tarptautinio lygio krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo pratybas [LRT, 2022].

Siekdama sudaryti palankesnes sąlygas valstybės išlikimui, 2022 metais Lietuvos Vyriausybė patvirtino šešias gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas. Visi ministrai, savivaldybių institucijos ir įstaigos, ūkio subjektai bei kiti mobilizacijai priskirti valstybės subjektai identifikavo daugiau nei šešiasdešimt tūkstančių pareigybių, kurias būtina užpildyti krizės ar karo atveju, kai kiti asmenys būtų evakuojami į saugią vietą. »

Krizės ar ekstremaliosios situacijos atveju NKVC užtikrins šių situacijų valdymą, koordinuos nacionalinio saugumo grėsmių prevenciją ir valstybės rezervo valdytojų veiklą, taip pat strateginę komunikaciją apie nacionalinį saugumą.

2. Schema „Atsparumas kaip tvirtos pasipriešinimo nacionalinėje gynyboje pagrindas“. Iš leidinio Otto C. Fiala, *Resistance Operating Concept (ROC)*, 2020

ŠEŠIOS GYVYBIŠKAI SVARBIOS VALSTYBĖS FUNKCIJOS:

1. Valstybės gynyba. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: ginkluotąją gynybą; pilietinį pasipriešinimą; civilinės mobilizacijos institucijų paramą Lietuvos kariuomenei; kovą su informacinėmis grėsmėmis; kibernetinį saugumą ir kibernetinę gynybą; kritinės informacinės infrastruktūros, valstybės informacinių išteklių, elektroninių ryšių paslaugų teikimą; žvalgybą ir kontržvalgybą.

2. Valstybės valdymas ir savivaldybių institucijų veikla. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: valstybės valdymą (LR Prezidento, LR Seimo, LR Vyriausybės, savivaldybių institucijų veiklą); teismų, prokuratūros ir įkalinimo įstaigų veiklą; visuomenės informavimą apie padėtį šalyje; kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių, dokumentų ir archyvų išsaugojimą.

3. Ekonomikos ir civilinės infrastruktūros funkcionavimas. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima finansų, energetikos ir transporto sistemų veikimą bei panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymą.

4. Gyventojų būtinųjų poreikių tenkinimas. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: asmeninių ir visuomenės sveikatos paslaugų teikimą; maisto

produktų ir geriamojo vandens tiekimą gyventojams; aplinkos taršos nustatymą.

5. Vidaus saugumas. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimą; civilinės saugos sistemos valdymą.

6. Tarptautinė veikla. Ši gyvybiškai svarbi valstybės funkcija apima: Lietuvos Respublikos diplomacinių atstovybių ir konsulinių įstaigų veiklos užsienyje tęstinumą; Lietuvos Respublikos bendradarbiavimo su tarptautinėmis organizacijomis ir užsienio valstybėmis užtikrinimą; galimą valstybės valdymo tęstinumo užsienio valstybėje organizavimą [LRS, 2022].

Išsamus Lietuvos Vyriausybės požiūris į gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų apibrėžimą ir apsaugą pabrėžia jos proaktyvią poziciją užtikrinant nacionalinį atsparumą. Šios priemonės atspindi ne tik įsipareigojimą apsaugoti pagrindines šalies sistemas ir gyventojus, bet ir pasirengimą prisitaikyti prie šiuolaikinių iššūkių bei į juos reaguoti. Toks strateginis pasirengimas yra tvirtas pagrindas išsaugoti valstybės suverenitetą ir tęstinumą galimų krizių akivaizdoje.

Tęsinys kituose numeriuose. x

Visas tekstas originalo kalba

ŠAULIŲ RENGIMAS ARTĖJANČIO KARO AKIVAIZDOJE.

ISTORINĖS XX A. KETVIRTOJO DEŠIMTMEČIO PATIRTYS

1. Šaulių šaudymo pratybos. Iš A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejaus

Šiandien norime žvilgtelėti į XX amžiaus ketvirtąjį dešimtmetį ir bent trumpai pristatyti arba priminti, kokios užduotys buvo patikėtos šauliams karo atveju ir kaip šauliai buvo rengiami šių užduočių įgyvendinimui. Kartais tokia istorija yra puiki pamoka pasitinkant šiandienius globalaus pasaulio ir Lietuvos iššūkius.

Tekstas: PROF. JONAS VAIČENONIS

10

Mokymų procesas suintensyvėjo 1938–1940 metų laikotarpiu, kai šaulius siekta supažindinti su naujais ginkluote, topografija, sprogdinimų teorija ir praktika bei partizaninio karo taktika.

2

Remiantis iki šiol atliktais išsamiais moksliniais tyrimais, yra konstatuojama, kad Lietuvos šaulių sąjunga visus dvidešimt Pirmosios Lietuvos Respublikos metų buvo rengiama partizaninio karo veiksmams. 1935 metais pradėjus įgyvendinti kariuomenės reformą šauliai tapo svarbia valstybės gynybos sistemos dalimi. Tuomet šaulių pagrindu buvo suformuotas dvylikos pasienio apsaugos batalionų tinklas, dėl kurio buvo uždengta Lietuvos valstybės pietvakarių, pietų ir pietryčių siena. Karo atveju ši priedanga turėjo užtikrinti sėkmingą valstybės ginkluotųjų pajėgų mobilizaciją. Tad šauliai pirmieji turėjo stoti į akistatą su priešininku.

Vykdam užduotis šauliams buvo numatyta rengti įvairias kliūtis, trukdančias priešui motomechanizuotų dalių judėjimą (ardyti, deginti ir sprogdinti tiltus, kelius užversti medžiais ir akmenimis, užbarikaduoti kelius, gatves ir kitus siaurus perėjimus ir t. t.). Didesnes ir sunkiau apeinamas kliūtis buvo nurodoma ginti. Svarbiausias tikslas buvo priešui judrių dalių judėjimo stabdymas. Šalutiniais uždaviniais šauliams buvo nurodoma priedangos zonos gilumoje saugoti svarbesnius objektus – tiltus, svarbesnius pastatus, telefono centrines ir kt. Pasilikusiems priešui užnugaryje vykdyti partizaninius veiksmus (naikinti atskirus priešui kariuos ir smulkesnius dalinius, gadinti bei naikinti priešui naudojamus įrenginius – telefono linijas, geležinkelius, tiltus ir kt.), taip pat atlikti kariuomenės žvalgybos funkcijas: rinkti žinias apie priešą ir jas perduoti artimiausiems savos kariuomenės daliniams.

1940 metų balandį pasienio apsaugos batalionams buvo apibrėžti nauji uždaviniai:

„[...]A. Iki priešui įsiveržiant į mūsų teritoriją, kai priešas dar nepuola:

a) uždaryti sieną PABn skirtame bare: nutraukti judėjimą per sieną, kovoti su kontrabanda, kovoti su nelegaliu sienos perėjimu tiek iš vienos, tiek iš kitos pusės;

b) 2 km platumo pasienio ruože įrengti kliūtis bei įvykdyti ardymo darbus, kad būtų sutrukdytas priešui motorizuotų dalių judėjimas;

c) Kariuomenės štabo II skyriaus instrukcijos nurodymais rinkti žinias apie pasienyje telkiamą svetimą kariuomenę bei gyventojų nuotaikas anoje pusėje, tam tikslui pasinaudojant talkos metu pasienio policijos turimu agentų tinklu.

B. Priešui veržiantis į mūsų teritoriją:

a) smulkių priešui žvalgomųjų dalių, įsibrovusių į mūsų teritoriją, sunaikinimas, paėmimas nelaisvėn arba nubloškimas atgal per sieną;

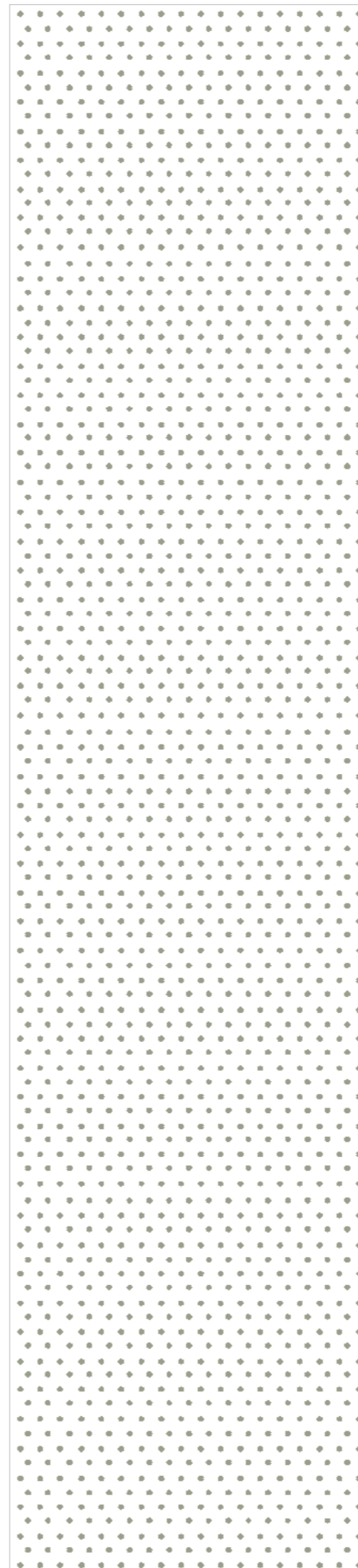
b) priešui stambesnių jėgų puolimą stabdyti pasipriešinant už anksto įrengtų ir vietos šaulių bei kariuomenės dalių ginamų kliūčių;

c) sustabdžius priešą, kartu su šauliais ginti patikėtą barą[...]“ [3., p. 188–189]. Čia atkreiptinas dėmesys į B dalies punktą a), kuris parodo veiksmų ryžtingumą.

Siekiant šaulius parengti užduočių vykdymui buvo įgyvendinama LŠS ir kariuomenės vadovybės parengta mokymo programa. Šie mokymai glaudžiai koreliavo ir atliepė XX amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje numatomas užduotis karo atveju. Šauliams buvo patikėta partizaninio karo vedimo funkcija – „plačiai išnaudojant miškus, pelkes ir t. t., duotame plote ar duotojo kryptyje kiek galint daugiau pridaryti kliūčių ir tas kliūtis ginti; pasilikus priešui užnugaryje, staigiais ir netikėtai puldinėjimais terorizuoti priešui užnugarį“. Kartu buvo pabrėžiama, kad priešui puolimo atveju šauliai turi pradėti veikti automatiškai, nedelsiant, nelaukiant nurodymų iš aukščiau! [LCVA, f. 510, ap 1, b. 342, l. 243]. Atsižvelgiant į šauliams formuojamas gynybines ir partizaninio karo užduotis, buvo siekiama atitinkamą šaulių kontingentą apmokyti ir parengti konkrečioms uždaviniais įgyvendinti. Pagrindinis dėmesys buvo sutelktas į netarnavusius ir karo atveju nemobilizuojamus šaulius. Sykiu siekiama tinkamai paruošti būrių vadus ir jų padėjėjus, kurie po mobilizacijos vadovautų šaulių būriams.

Vertinant pradėtą vykdyti procesą įsitikinta, kad sisteminius puolamuosius ir gynybinius veiksmus šauliai vargiai ar kada naudos, todėl siūlyta daugiau dėmesio sutelkti į kovinius veiksmus naktį ir pasalų rengimą. Taip pat siūlyta keletą valandų skirti ir ryšių priemonėms – pasiklausymui ir telefono linijų gadinimui.

Mokymų procesas suintensyvėjo 1938–1940 metų laikotarpiu, kai šaulius siekta supažindinti su naujais ginkluote, topografija, sprogdinimų teorija ir praktika bei partizaninio karo taktika [2., p. 415].

2. Apie autorių. Prof. Jonas Vaičėnionis – Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, Kauno miesto muziejaus Kauno rotušės skyriaus vadovas. Domisi 1918–1940 m. Lietuvos kariuomenės ir diplomatijos istorija, Lietuvos šaulių sąjungos istorija, uniformologija, ginklų istorija, Kauno miesto 1918–1940 m. istorija ir kitomis temomis.

Vieni tokių buvo devynių dienų trukmės kursai, kartu skirti ir kliūčių bei ardymų instruktoriams parengti. Augant karo grėsmei kariuomenės vadovybės buvo nurodyta mokymo programoje nesivaržyti valandomis, skirtomis antrinių dalykų studijavimui. Buvo siūloma šias valandas perkelti, stengiantis kuo nuodugniau išieiti tuos dalykus, kurie yra svarbiausi vykdant karo metu šauliams numatomus uždavinius. Taigi siekta nesiblaškyti ir koncentruotis tik į esminius dalykus [LCVA, f. 510, ap 1, b. 342, l. 162]. 1940 metų kursų trukmė pailginta viena diena ir sudarė 10 dienų apmokymų ciklą. Rengiant kliūčių ardymo instruktorius, kautynėms skirta 5 valandos, šaudybai – 7 valandos, ginklams – 6 valandos, šaudymams – 3 valandos, sprogdinimams – 44 valandos. Įvairiuose kursuose ir mokymuose sukaupta šaulių patirtis buvo testuojama įvairiuose manevruose, kuriuos organizavo kariuomenės vadovybė [3., p. 191].

1940 metų pavasarį priedangą vykdančiose šaulių rinktinėse tokio pobūdžio darbams buvo sudarinėjamos konkrečios sudėties komandos. Pavyzdžiui, Marijampolės šaulių rinktinėje uždavinio „sprogdinti gelžbetoninį tiltą per Šešupę, Kalvarijos mieste Vilniaus gatvėje, per 3 valandas po įsakymo gavimo sudaryta komanda iš 2-osios Kalvarijos šaulių kuopos: Komandos viršininkas ats. viršila Martinkaitis Albertas, pavaduotojas ats. pusk. Latoža Juozas, Kružikas Jonas, Rutkauskas Klemensas, Šermukšnis Adolfas ir t. t. Bendrai 27 asmenys. Susprogdinti plento tiltą per Šešupę pietinėje Kalvarijos miesto dalyje, [...] Komandos viršininkas ats. viršila Matulevičius Juozas, pavaduotojas ats. pusk. Zareckas Vladas, Mackevičius Jonas, Vaičiula Juozas, ir t. t. Bendrai 35 asmenys. Susprogdinti malūno tvenkinį Kalvarijos dvare

Šie Lietuvos šaulių sąjungai priklausę žmonės buvo vietos bendruomenės jungiantys asmenys, kurie, iškilus politinei krizei, apie save turėjo sutelkti patikimus, socialiniais ryšiais susietus artimos aplinkos žmones.

2 val. 10 min. po įsakymo gavimo. Komandos viršininkas ats. pusk. Tupčiauskas Pranas, pavaduotojas ats. jaun. pusk. Žemaitis Vincas, Jokubauskas Jurgis ir t. t. Bendrai 11 asmenų. Susprogdinti geležinkelio tiltą per upę Šešupę, Kazlų Rūdos Šeštokų ruože 45 km. Prie Kalvarijos. 2 val. po įsakymo gavimo. Komandos viršininkas ats. viršila Račinskas Jurgis, pavaduotojas ats. psk. Kerza Olesius, Gražulis Pijus ir t. t. Bendrai 13 asmenų [LCVA, f. 510, ap.1, b. 342, l. 109–111].

Apibendrinant galima pasakyti, kad šaulių parengtis karinėms užduotims vykdyti XX amžiaus 4-uoju dešimtmečiu Lietuvoje apėmė be išimties visus sąjungos padalinius, kurie mokymams skirdavo nustatytą skaičių žmonių. Per dvejus su puse–trejus intensyvių mokymų ir pratybių Lietuvoje metus (1937, 1938–1940 m.) įvairių specialiųjų gebėjimų – vadovavimo, kliūčių įrengimo, sprogdinimų, ardymų, kautynių bei partizaninio karo veiksmų – pirminiais skaičiavimais, įgijo nuo 15 iki 20 proc. šaulių sąjungos narių.

Pažymėtina ir tai, kad numatytų gynybinių ir kovinių uždavinių partizaninio karo sąlygomis įgyvendinimui reikėjo parengti nemobilizuojamą šaulių kontingentą, kurio ženkliai dalį sudarė ūkininkai, tarnautojai, mokytojai, atstovaujantys patriotiškai nusiteikusiems Lietuvos periferijos gyventojams. Šie Lietuvos šaulių sąjungai priklausę žmonės buvo vietos bendruomenės jungiantys asmenys, kurie, iškilus politinei krizei, apie save turėjo sutelkti patikimus, socialiniais ryšiais susietus artimos aplinkos žmones. Šiems šauliams ir buvo stengiamasi įdiegti vadovavimo būriams gebėjimus, suteikti specialiųjų taktinių įgūdžių, būtinų kovojant partizaninį karą, gebėjimus savarankiškai priimti sprendimus įsiveržusio priešininko akivaizdoje. x

DUKROS SURINKTA IR IŠSAUGOTA TĒČIO – ŠAULIO PRANO – ISTORIJA

Tekstas: LINA KASPARAITĒ-BALAIŠĒ

Nuotraukos: VALDAS KILPYS,
L. KASPARAITĒ-BALAIŠĒ

11

1. Į muziejų perduotos nuotraukos, kuriose užfiksuota Obelių šaulių namų statyba, šaulių ir bendruomenės veikla.

Rugsėjo mėnesį, tarpininkaujant Lietuvos šaulių sąjungai, tarpukario Obelių šaulių būrio vado Prano Laužadžio dukra Danutė Laužadytė perdavė Vytauto Didžiojo karo muziejui savo tėčio dokumentus ir nuotraukas. Šis gestas – ne tik šeimos relikvijų perdavimas, bet ir svarbus indėlis į tautos istorinę atmintį.

Danutė itin rūpinasi savo tėčio atminimo išsaugojimu. Nenorėdama, kad jo – šaulio Prano – dokumentai bei nuotraukos nukeliautų užmarštin, susisieki su Lietuvos šaulių sąjungos atstovais. „Nenoriu, kad išmestų“, – nuogaštaudama apie tėčio palikimą ir norėdama jį išlaikyti ateities kartoms sakė Danutė. Vytauto Didžiojo karo muziejus yra geriausia šiems istorijos liudijimams, tad čia jie ir pateko.

Tarpukariu Šaulių sąjunga buvo viena svarbiausių pilietinių organizacijų Lietuvoje, telkusi visuomenę gynybai, švietimui ir tautiškumo puoselėjimui. Obelių šaulių būrys aktyviai dalyvavo vietos bendruomenės gyvenime – rengė pratybas, kultūrinius vakarus, rėmė kariuomenę ir ugdė jaunąją kartą.

ŠAULIO PRANO ISTORIJA

Pranas Laužadis gimė ir augo Rokiškio apskrityje, Obelių valsčiuje, Laužadiškių kaime. 1920 metais atliko privalomąją karo tarnybą Ketvirtajame pėstininkų Lietuvos karaliaus Mindaugo pulke. Lietuvos šaulių sąjungos nariu tapo po karinės tarnybos, 1923 metais. Nuo 1928 metų iki pat Lietuvos okupacijos buvo Obelių šaulių būrio vadu.

1935 metais P. Laužadis Obeliuose pradėjo statyti šaulių namus. Įdomu tai, kad tradiciškai statybų metu į pamatą buvo įmūryta kapsulė. Šiandien šis pastatas nebėra išlikęs. „Kai griovė šitą pastatą, ašėjau saugoti kiekvieną dieną. Darbininkų vis klausdavau, kada ardysite pamatus. Bet buldozeriai pamatus išvežė didžiuliais gabalais“, – apgailestaudama, kad taip ir nepavyko rasti tarpukariu įmūrytos kapsulės, sako Danutė.

Sovietinė okupacija, kaip ir daugeliui patriotiškų lietuvių, Laužadžių šeimai buvo negailestinga. 1941 metais P. Laužadis su visa šeima buvo ištemtas į Altajaus kraštą, tremtyje ir mirė.

Prisiminusi tremtį Danutė sako, kad juos gelbėjo tiktai Dievas, jie neturėjo nieko. „Net nežinojau, už ką mane vežė. Niekas nesakė, už ką veža. Paskui toks KGB žmogus pasakojo, kad 1941-aisiais vežė buržuazinius nacionalistus, o jau po to, po karo, – buožes. Dabar žinau, kad esu buržuazinė nacionalistė“, – su išdidžia šypsena pasakoja Danutė. Su šypsena, juk terminas „buržuaziniai nacionalistai“ sugalvotas okupacinės sovietų valdžios, kuri visą opoziciją okupaciniam režimui taip vadino. Iš tiesų tai Lietuvos patriotai ir gynėjai, o Laužadis, būdamas šauliu ir patriotišku žmogumi, okupantams nebuvo parankus.

DUKROS PASTANGOS IŠSAUGOTI

Danutė savo tėtį pažįsta tik iš mamos ir giminaičių pasakojimų, pati gerai jo nepamena.

Tremtyje Danutė praleido 17 metų, ten baigė universitetą, grįžusi į Lietuvą apsigyveno Obeliuose. Trėmimo metu Danutė tėtį gyvą matė paskutinį kartą – vyrus atskyrė nuo moterų su vaikais, o 1943 metais tremtyje nuo sunkių gyvenimo sąlygų Pranas mirė. Danutė iš pasakojimų pamena, kad jis apsinuodijo maistu, mat maisto teko ieškoti sąvartynuose.

Tėčio gyvenimo liudijimus Danutei pavyko surinkti tik grįžusi iš tremties. Lietuvoje likę giminaičiai ir pažįstami po vieną kitą nuotrauką sugebėjo išsaugoti, o dokumentų pati Danutė ieškojo archyvuose. Taip po truputį moteris sukaupe šiuos istorijos liudijimus.

TIESOS PAIEŠKOS

Danutei rūpi ir istorinis teisingumas. Vedama šio jausmo negalėjo tylėti, kai 1991 ar 1992 metais per televiziją pamatė, kad jos kraštiečiai, su Danutės mama ir kartu lankęs mokyklą, Ignas Pauliukas pasakoja visai nebūtą istoriją apie tai, kad neva jis buvo Lietuvos partizanas, kovojęs už Lietuvos laisvę. Kad tas pats Pauliukas buvo tas žmogus, kuris bendradarbiavo su NKVD, išdavė Laužadžių šeimą, o 1941 metais ją ištrėmus į Sibirą užėmė ir jų namus – tai Danutė gerai žinojo. Ji kreipėsi ne tik į televiziją, bet ir į prokuratūrą.

„Iš aplinkinių jaučiau ne pasididžiavimą, kad kariauju už teisybę, bet veikiau labiau mane šmeižė. Darbe nebuvo palaikymo“, – sakė Danutė, dalydamasi savo kovos už tiesą istorija.

Nepaisant to, po ilgų teismo procesų Danutei pagaliau pavyko pasiekti savo ir atkurti istorinę tiesą.

Danutės pavyzdys įkvepia mus visus ieškoti teisybės, saugoti tai, kas brangu, ir dalytis, kad būtų išsaugota ir ateities kartoms. x

2. P. Laužadžio atsargos kario liudijimas ir karinės tarnybos nuotrauka.

3. Obelių šauliai.

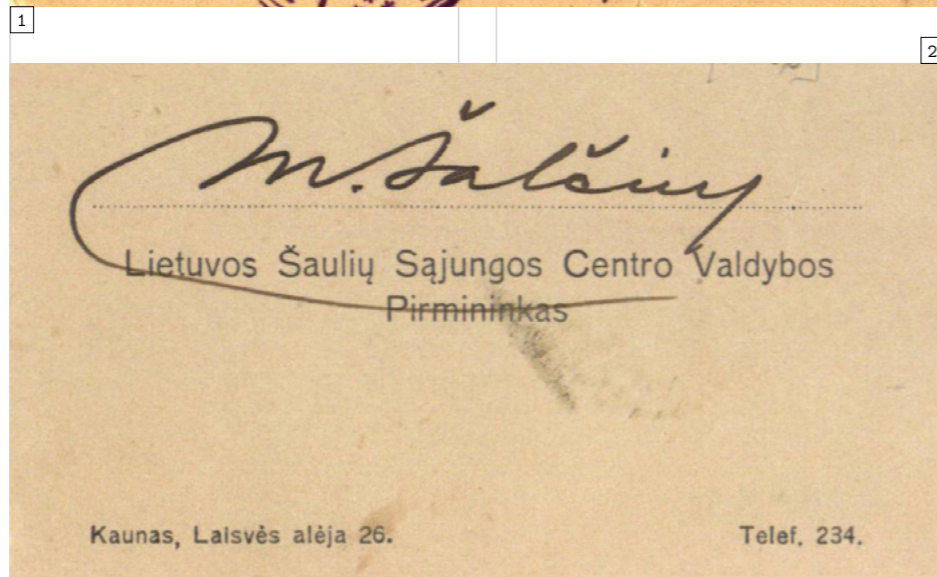
4. Danutė pasakoja savo šeimos istoriją.

MATO ŠALČIAUS 135-OSIOMS GIMIMO METINĖMS

Tekstas: STASYS IGNATAVIČIUS,
LŠS V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBO
PREZIDENTAS

Taip jau istoriškai susiklostė, kad rugsėjo 20-oji Lietuvos ir Šaulių sąjungos istorijoje reikšminga diena. 1869 metais Mato Šalčiaus bendražygis, steigiant Šaulių sąjungą, buvęs „Trimito“ redaktorius, žymus Lietuvos visuomenės veikėjas, lietuvių prozos klasikas, istorikas, kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas. 1884 metais gimė Lietuvos politinis ir karinis veikėjas, buvęs Šaulių sąjungos Centro valdybos pirmininkas generolas leitenantas Teodoras Daukantas. 1989 metų rugsėjo 20 dieną buvo atkurta Lietuvos šaulių sąjunga.

1. M. Šalčiaus Lietuvos žurnalistų sąjungos pažymėjimas. Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
2. M. Šalčiaus vizitinė kortelė. Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
3. Kelionės mėgęs M. Šalčius 1929-aisiais. Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos

**Visas jėgas
pašvenčiau šalies
švietimui ir laisvei.**

Tai turi būti organizacija, kurios praktikoje turi reikštis šaulių vienybė, kurioje susieitų visa kas yra tarp mūsų lietuvių dora, kilnu, tyra. Kitaip ta organizacija nei gyvuoti, nei vaisingai darbuotis negali...

Kalbėdami apie M. Šalčių Šaulių sąjungos veikloje, trumpai nusikelkime į 1919 metus. Manau, kad neklysiu sakydamas, jog tie metai lėmė – būti ar nebūti Lietuvos valstybei. Puikiai žinome, kad tuo metu į Lietuvą buvo įsiveržusi bolševikų kariauna ir buvo užėmusi didelę dalį mūsų valstybės teritorijos. Iš pietryčių Lietuvai grėsė lenkų legionai, nuo šiaurės grūmojo bermontininkai, mūsų krašte dar tebesiautėjo besitraukiančios Vokietijos kariuomenės kareiviai. M. Šalčius, po ilgų kelionių po Tolimųjų Rytų kraštus, JAV ir Meksiką, išvengęs bolševikų jam paspęstų spąstų, balandžio mėnesį grįžo į Kauną. Gegužės mėnesį Lietuvos vyriausybė jam pavedė organizuoti Spaudos biurą prie „Lietuvos“ dienraščio redakcijos. Biuro tikslas buvo per vietos ir užsienio spaudą informuoti apie Lietuvos gyvenimą ir siekius. Šis biuras taip pat priklausė ir Krašto apsaugos ministerijos (KAM) Žvalgybos skyriui, nes į biurą suplaukdavo visa informacija iš visų Lietuvos kampelių apie bolševikų ir lenkų kariuomenių dalinių dislokavimą, apie jų vykdomą propagandą, priešo agentus ir agitatorius, žmonių nuotaikas, požiūrį į Lietuvos valdžią ir kitos žinios.

Dirbdamas Spaudos, tuomet vadintame Propagandos, biure M. Šalčius tapo vienas iš Lietuvos šaulių sąjungos įkūrėjų. 1919 metų gegužės mėnesio pradžioje subruzdavo vokiečių kareiviai, kurie Lietuvoje buvo nuo okupacijos pradžios. Kaune vaikščiojo sustiprintos jų sargybos, gatvėse kareiviai būriavosi išties naktis. Biuro darbuotojus, kaip ir visus Lietuvos žmones, dar labiau paveikė, kai birželio 20–21 dienomis vokiečiai Šiauliuose nukovė ir sužeidė keliolika Lietuvos kareivių. M. Šalčius sukviėtė biuro darbuotojus ir pasitarime svarstė ginkluotos visuomenės organizacijos, kuri padėtų apsiginti

nuo panašių priešišku išpuolių, įsteigimo klausimą. Antrasis, platesnis susirinkimas (pirmame susirinkime dalyvavo šeši asmenys, antrame – 15) Spaudos biuro patalpose įvyko birželio 23 dieną. Visų šių susirinkimų iniciatorius buvo Matas, kuris buvo ypač užsidegęs ginkluotos organizacijos įsteigimu. Jis siūlė kreiptis į Vyriausybę ir prašyti apginkluoti visus valdininkus bei išmokyti juos naudotis ginklu. Birželio 27 dieną buvo sušauktas trečias susirinkimas, prieš kurį M. Šalčius jo redaguotame „Saulėtekio“ penktajame numeryje rašė: „Valdžios įstaigų tarnautojų tarpe yra plačiai pasklidusi mintis, kad tarnautojams būtina reikia mokytis karinio muštro. Tuo tikslu Kauno įstaigų tarnautojai mano sudaryti tam tikrą savanorių „Plieno batalioną“, kuris būtų karinių instruktorių nuolat mankštinamas. Batalionas veiktų tikta Kaune. Penktadienį, birželio 27 dieną, banko namuose bus įstaigų tarnautojų pasitarimas šiuo reikalu.“

Šiame susirinkime naujoji organizacija pasirinko Šaulių pavadinimą, kurį, Antano Vienuolio Žukausko ir Petro Klimo teigimu, pasiūlė M. Šalčius. Jis taip pat užmezgė ryšius ir pakvietė Vladą Putvinskį, kuris tuo metu dirbo Tiekimo ir maitinimo ministerijoje. 1927 metais duodamas interviu apie Šaulių sąjungos įsteigimą V. Putvinskis kalbėjo: „Į Mato Šalčiaus ir Spaudos biuro vyrų šaukiamą susirinkimą atėjau savo tikslų vedinas... Žavėjau Mato Šalčiaus patriotizmu ir įkarščiu... Neteisinga būtų nuneigti Mato Šalčiaus iniciatyvą ir jo įsteigto šaulių skyriaus naudą. Juk tie patys vyrai ir Matas Šalčius dalyvavo Kauno šaulių būrio ir visos sąjungos steigime. Tad jie visi yra Šaulių sąjungos kūrėjai.“

1919 metų rugpjūčio 8 dieną Putvinskių bute įvyko Kauno šaulių būrio steigiamasis susirinkimas, kurio metu buvo išrinkta penkių asmenų valdyba ir M. Šalčius joje užėmė sekretoriaus pareigas. Rugpjūčio 20 dieną būrio valdyba sušaukė Lietuvos šaulių sąjungos steigiamąjį susirinkimą, kuris išrinko pirmąją Sąjungos valdybą. Organizacijos pirmuoju pirmininku tapo V. Putvinskis, o sekretoriumi – M. Šalčius. M. Šalčiui buvo pavesta sudaryti organizacijos įstatus.

Nutarus leisti Šaulių sąjungos leidinį „Trimitas“, 1920 metų gegužės 15 dieną M. Šalčius buvo paskirtas pirmuoju šio leidinio redaktoriumi. Kilus kovoms su lenkais, rugsėjo 17 dieną buvo įsteigtas Šaulių fronto štabas, jo viršininku skiriamas M. Šalčius. Jam teko atsakyti redaktoriaus pareigų ir vietoj plunksnos į rankas paimti šautuvą. Tik po kelių metų jis sugrįžo į „Trimito“ redakciją. 1925–1926 metais jis dirbo žurnalo atsakinguoju redaktoriumi. Jau minėto Šaulių fronto štabo paskirtis buvo koordinuoti šaulių veiklą fronte ir užfrontėje. Iš pradžių štabas buvo Alytuje, vėliau persikėlė į Kauną. Jis vadovavo penkiems šaulių lauko štabams ir kasdien Centro valdybai teikdavo informaciją apie padėtį fronte. M. Šalčius pats nuolat būdavo priešakinėse fronto linijose ir jo pranešimai buvo nuoseklūs ir tikslūs. Viena iš pranešimų apie Alytaus šaulių būrį jis rašė: „Jie daugiau kaip keturis mėnesius narsiai rėmėsi su gausiomis lenkų reguliariosios kariuomenės gaujomis ir vietomis (Merkinėje) išvarė lenkų dalis iš užimtų pozicijų ir nieku būdu neleido jam jų atsiimti.“ Kitame pranešime jis Centro valdybą informavo: „Visu frontu eina skubotas organizuotės darbas. Einame sargybą ir užpakalio priežiūrą. Kalvarijos-Vištyčio ruože kasdien sulaukime lenkų kareivių. ...“

12

Sulaikyta pafrontėje ginkluotų lenkų partizanų ir lenkų kariuomenės dezertyrų. Yra barų, kur šauliai greta su kareiviais eina tarnybą pirmose linijose...“ Tuomečio Šaulių sąjungos viršininko kapitono Prano Klimaičio liudijime rašoma: „... Matas Šalčius nuo 1920 m. rugsėjo 1 d. iki gruodžio 1 d. kovų su lenkais metu buvo pasiūstas kaip savanoris Centro valdybos 1-os rūšies instruktoriaus pareigose į frontą, ten pakeltas Šaulių lauko štabų viršininku, pats atskirai dalyvavo šaulių pasipriešinimo lenkam organizavime pirmojo linijoje...“

Pasibaigus kovoms su lenkais, M. Šalčius įniko į darbą Sąjungos Centro valdyboje. 1922 metų vasario mėnesį Kaune įsteigus ELTA, jis buvo paskirtas jos direktoriumi, nuolat dalyvavo Užsienio reikalų ministerijos posėdžiuose, jo pasiūlymu ELTA-oje buvo įsteigtas finansinis-ekonominis skyrius. Kovo 20 dienos posėdyje Matas pranešė apie kelionės į Prahą rezultatus. Pasirodo, šios delegacijos tikslas buvo „priešveikti lenkų kėslams“. Gegužės mėnesį jis, kaip Palangos vartotojų draugijos „Talka“ atstovas, lankėsi Palangoje, Klaipėdoje ir Liepojoje, kur vykdė žvalgybinį darbą, ruošiant dirvą Klaipėdos sukilimui. Reikia paminėti, kad visa tai buvo suderinta tarp Šaulių sąjungos Centro valdybos ir KAM Žvalgybos skyriaus.

1922 metų birželio 6 dieną Kauno kometantūros darbuotojai padarė kratą jo bute. „Ta krata man buvo suduotas mirties smūgis“, – savo dienoraštyje rašė buvęs Nepriklausomybės kovų dalyvis, gulėdamas Karaliaučiaus ligoninėje, į kurią pateko smarkiai pašlijus sveikatai nuo įtempto darbo ruošiant 1923 metų sausio mėnesio Klaipėdos sukilimą. „Aš sunkiai gimdžiau su kitais Lietuvos laisvę nuo 1905 metų, kad pagaliau ta laisvės įstaiga man smiegtų peilį į širdį... Mano butas, mano daiktai, mano rašiniai šventgaisiškai išniekinta Lietuvos karininkų ir kareivių rankomis, manęs net neatsiprašyta...“

Vėliau jis sužinojo, kad jį įskundė tarnaitė, policininkui pasakydama, kad šeiminiškai turi ginklų. Kratos metu buvo rasti asmeniniai Mato ir brolio Petro ginklai, kuriems jie turėjo leidimus. Nors tuometis M. Šalčiaus tiesioginis vadovas užsienio reikalų ministras Jurgutis išreiškė apgalvestavimą dėl tokių veiksmų ir patikino, kad gins aukštus valdininkus nuo panašių incidentų, M. Šalčius 1922 metų gruodžio 6 dieną užsienio reikalų ministro įsakymu buvo atleistas iš ELTA direktoriaus pareigų ir paskirtas Klaipėdos atstovybės Spaudos skyriaus vedėju. Tiek Užsienio reikalų, tiek Krašto apsaugos ministerijos pasiuntė jį į Klaipėdą, norėdamas sustiprinti propagandinį darbą ruošiant Klaipėdos „sukilimą“. M. Šalčius į šias

pareigas buvo paskirtas jau vykstant šios karinės operacijos organizavimo įkarščiui. Be to, Klaipėdoje jis atstovavo ir Šaulių sąjungai. Nuo pernelyg įtempto darbo ir nesirūpinimo savimi jis sunkiai susirgo ir pateko į vieną iš Karaliaučiaus ligoninių, kur gydėsi nuo 1923 metų sausio mėnesio pradžios iki gegužės mėnesio. Ligoninėje jis sužinojo, kad sausio 15 dieną Lietuvoje sutelkta savanorių rinktinė, pasivadavusi „sukilėliais savanoriais“ (mes žinome, kad daugumą šios rinktinės sudarė šauliai), užėmė Klaipėdą. Jis sausio 15 dieną savo dienoraštyje rašė: „Aš sakyčiau, kad ši diena pradeda naują erą mūsų tautos istorijoje, nes mes šiandien pirmu kartu pasirodėme agresingoji pusė dėl savo žemių surinkimo, tai reiškia, kad mes turime stiprios valios mūsų žemes rinkti...“

Net gulėdamas ligoninėje jis rūpinosi „sukilimo“ reikalais ir duodavo patarimų operacijos štabui. Šaulių sąjungos atstovo prie Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto Aleksandro Marcinkevičiaus-Mantauto liudijimu, M. Šalčius daug padėjo rengiant „sukilėlių“ manifesto projektą. A. Marcinkevičius-Mantautas savo atsiminimuose rašė: „Sausio 2-rą, paruošęs manifesto projektą, nuskubėjau patarimo pas ligoninėje gulintį su sunkia širdies liga M. Šalčių. Radau belaukiantį kunigo, išpažinčiai atlikti. Sužinojęs, kad ruošiamas karinis žygis, jis labai nudžiugo. Manifesto projektą jam perskaičiau. Jis pageidavo daugiau iškilmingumo. Patarė pasekti carų manifestų pavyzdžiu – „Mes, Nikolajus Antrasis ir t.t...“ Jo patarimais pasinaudojau. Mano atneštoji žinia teigiamai paveikė Šalčiaus sveikatą, nes jis labai sielojosi Klaipėdos krašto reikalais...“

1925 metų kovo 1 dieną M. Šalčius išrenkamas Šaulių sąjungos Centro valdybos pirmininku ir paskiriamas „Trimito“ atsakinuoju redaktoriumi. Naujasis pirmininkas visą savo laiką skyrė organizacijos reikalams: važinėjo po Lietuvą į šaulių dalinių susirinkimus, skaitė paskaitas, rašė „Trimitui“ vedamuosius, sukūrė Šaulių sąjungos savišalpos statutą, gynė organizaciją nuo prijungimo prie Krašto apsaugos ministerijos, dalyvavo Sąjungos Vilniui vaduoti darbe, paruošė organizacijos finansinę sąmatą 1926 metams, rūpinosi ginkluotės tiekimu Šaulių sąjungai, prie „Trimito“ redakcijos organizavo korespondentų kursų ir jiems vadovavo. Ruošdamas sąmatą, jis rašė: „Apgalvojau šį tą dėl Sąjungos sąmatos 1926 metams. Reikia būtina apmokėti būrių vadams pamokas. Reikia įsigyti kiekvienam skyriui bent po 2 kulkosvaidžius.“

Apie Šaulių sąjungą savo dienoraštyje jis rašė: „Šaulių sąjunga yra svarbi ir brangi mūsų tautai organizacija. Ji turi visuose savo darbuose vadovautis vienu vienin-

teliu dalyku – patriotizmu. Ne vieta joje jokiam vingiuotam politikavimui, jokiam moraliniam ir materialiniam nešvarumui, jokiem siauriem grupiniams ar asmeniniams išrokavimams. Tai turi būti organizacija, kurios praktikoje turi reikštis šaulių vienybė, kurioje susieyti visa kas yra tarp mūsų lietuvių dora, kilnu, tyra. Kitaip ta organizacija nei gyvuoti, nei vaisingai darbuotis negali...“ Būdamas Šaulių sąjungos pirmininku jis suformulavo tezę „Kultūros kovai“, kuriose numatoma:

1. Tautos švietimas.
2. Kėlimas matelinės tautos gerovės.
3. Tautos organizavimas.
4. Tautos sveikatos globojimas.
5. Pilietinės sąmonės ir patriotizmo kėlimas.
6. Savarankiškumas ir drąsa.
7. Fanatizmo vengimas.
8. Valstybingumas ir pilietinė ištikimybė.
9. Viešumas ir visuomenės nuomonė.

Gegužės–gruodžio mėnesių laikotarpiu Krašto apsaugos ministerija ir Karo taryba ne kartą svarstė Lietuvos šaulių sąjungos statutą. Sąjungos Centro valdybos pirmininkas M. Šalčius norėjo išsaugoti organizacijos visuomeniškumą, o Karo taryba siekė ją padaryti visiškai pavaldžią Krašto apsaugos ministerijai. M. Šalčius šiuo reikalu ne kartą kalbėjosi su ministru generolu Teodoru Daukantu, ministru pirmininku Leonu Bistru ir net prezidentu Aleksandru Stulginskiu. 1925 metų rugpjūčio 21 dieną buvo priimtas laikinas Lietuvos šaulių sąjungos statusas. M. Šalčius rašė: „...Gedmantas [adjutantas] parnešė iš Ministerijos kanceliarijos Ministrų kabinete priimtąjį statutą. Tai yra tikra baisenybė... Sąjunga pavedama išimtinai vadų ir Viršininko nuožiūrai... Žodžiu, užsimanyta padaryti iš Šaulių sąjungos „kazioną įstaigą“. Visą mano vidų sudrumstė tokia statuto operacija. Tuoj nubėgau pas Bistrą ir jam išdėdžiau.“ Naujas Šaulių sąjungos statusas M. Šalčiaus vadovavimo metu nebuvo priimtas.

Centro valdybos pirmininkas kartu vadovavo ir Lietuvos šaulių sąjungos Ypatingajam skyriui, kurio pagrindinis darbas buvo organizuoti ir vykdyti slaptą Vilniaus vadavimo planą. Daugelis mūsų žinome apie Klaipėdos „sukilimą“ ir Šaulių sąjungos indėlį prijungiant prie Lietuvos Klaipėdos kraštą. Tačiau mažai žinoma apie šaulių ruošiamą Vilniaus sukilimą, kurio iniciatorius buvo M. Šalčius. Turėdamas patirties organizuojant Klaipėdos „sukilimą“, jis ėmėsi šios misijos. Ši jo pradėta veikla nebuvo žinoma plačiajai visuomenei, išskyrus Šaulių sąjungos prezidiumą ir Vyriausybę. Vilniaus vadavimo akcija buvo suderinta tarp Šaulių sąjungos, Vilniui vaduoti sąjungos, Vilniečių sąjungos ir Lietuvos gudų draugijos.

Šios akcijos vykdomasis organas buvo Šaulių sąjungos Ypatingasis skyrius, kuriam padėjo komitetas, sudarytas iš Mykolo Biržiškos, Juozo Purickio ir M. Šalčiaus. Pats J. Purickis dar Klaipėdos operacijos metu sugalvojo planą Vilniui vaduoti. Reikėtų paminėti, kad ir profesorius Vincas Krėvė-Mickevičius, būdamas Lietuvos šaulių sąjungos Centro valdybos pirmininku, mėgino įgyvendinti šią mintį. Šio plano pagrindinė mintis – surengti Lenkijos viduje pavergtųjų tautų – lietuvių, gudų, ukrainiečių, rusų, vokiečių – sukilimą ir, padedant iš išorės, atsiiyti Vilnių.

Šis planas buvo sukurtas ir priimtas 1923–1926 metais pasitarimuose tarp Šaulių sąjungos, ukrainiečių karinės organizacijos ir gudų atstovų. M. Šalčius asmeniškai labai daug nuveikė dėl šio plano įgyvendinimo – važinėjo į Dancingą, matėsi su gudų ir ukrainiečių atstovais, palaikė ryšį su Vilniaus krašto lietuviais, gudams ir ukrainiečiams keletą kartų teikė pašalpas savo akcijos Lenkijoje ir kita.

1926 metų pradžioje Lietuvoje prasidėjo Seimo rinkimų kampanija. Spaudoje pasipylė įvairiausio šmeižto ir kaltinimų lavina. Šmeižtų ir kaltinimų neišvengė ir Šaulių sąjungos pirmininkas. Jam buvo prikišamas karjerizmas, 1500 litų Sąjungos pirmininko atlyginimas, pati organizacija kaltinama nesveiku patriotizmu, netolerancija tautinėms mažumoms, o „Trimitas“ – neišmintingais straipsniais ir nerimta politika. M. Šalčius matė, kad priešų agentai stengiasi įsiskverbti į įtakingesnes organizacijas, norėdami jas išsproginti iš vidaus. Jis suprato, kad šmeižtas, kurį inspiravo lenkų ir bolševikų agentai, gali ne tik supriešinti, bet ir demoralizuoti tautą, sukelti šalies viduje sumaištį, nepasitikėjimą esama santvarka.

Rinkimus į III Seimą laimėjus kairiosioms partijoms, dėl asmeninių nesutarimų su kai kuriais liaudininkams priklausiusiais Šaulių sąjungos nariais M. Šalčius buvo priverstas pasitraukti iš Centro valdybos ir Ypatingojo skyriaus. Tačiau jis sutiko neoficialiai dirbti pradėtą darbą dėl Vilniaus išvadavimo. Tam pritarė ir Krašto apsaugos ministru tapęs pulkininkas leitenantas Juozas Papečkys. Oficialiai nuo 1926 metų rugsėjo 6 dienos jis užsienio reikalų ministro įsakymu Nr. 174 buvo paskirtas atašė pareigoms prie vicekonsulato Daugpilyje bei atlyginimo [atlyginimą gaudavo kaip dienraščio „Lietuva“ korespondentas]. Daugpilyje jam pavyko per Sovietų Sąjungos atstovą Latvijoje gauti vizą į Maskvą, kur norėjo susisiekti su ten gyvenančiais gudais ir ukrainiečiais dėl bendrų veiksmų prieš Lenkiją. M. Šalčius gavo pasiūlymą likti Maskvoje ir dirbti bolševikams.

4

Patyręs žvalgybininkas griežtai atsiskakė. Be to, Lietuvoje įvykus 1926 metų gruodžio 17 dienos perversmui prasidėjo „boševikuojančių“ asmenų persekiojimas, derybos žlugo. Maskvoje jis pats tapo persekiojamuoju. Sugrįžęs į Latviją, greičiausiai sovietų žvalgybos pastangomis, jį suėmė Latvijos politinė policija. Apkaltino šnipinėjimu. Lietuvoje diplomatas atleidžiamas iš pareigų, jam uždėtas nusikaltėlio antspaudas, nuo jo nusisuko ir buvę bendražygiai Šaulių sąjungoje.

Nerasdamas vietos Lietuvos visuomenėje, jis ėmė ruošti kelionę. Prieš išvykdamas, 1929 metų vasarą savo laiške ministru pirmininkui profesorui Augustinui Voldemarui jis rašė: „...tas moralinis teroras, kurio rezultate aš buvau pašalintas iš konsularinio attache pareigų ir užsienio reikalų ministerijos tarnybos 1927 metais ir neceremoningiausiu būdu išvytas iš „Lietuvos aid“ [1928–1929 m. dirbo redaktoriaus pavaduotoju] pereinų metų gale, darosi man nepakenčiamas... Aš savo tėvynę Lietuvą, kuriai atidaviau ir tebeatiduodu pajėgas nuo 1905 metų, jaučiuosi šiuo metu prislėgtas kaip kalėjime... Gi kaltės aš nejaučiu jokios... Ką aš lig šiol dariau, dariau vien savo tėvynės labui ir garbei...“ Laiško pabaigoje jis rašė: „...O jeigu Tamsta manai, kad ... mano veikimas Lietuvoje ir su mūsų Vyriausybės žinia, nėra pageidaujamas, tai aš tada norėčiau išvykti į užsienius...ir ten, ...įsigijęs svetimą pilietybę, toliau aktingai veikti Vilniaus vadavimo akcijai, ką tiklūsiai Tamsta palaikysi visiškoje paslapyje.“

Ir keliaudamas tolimuose kraštuose M. Šalčius neužmiršo Vilniaus vadavimo reikalų. Jis parašė slaptą laišką Vilniaus vadavimo sąjungos pirmininkui, kuriame

pasiūlė „Kai kuriuos Vilniui vaduoti sumetimus“. Šį laišką parašyti paskatino Tautų Sąjungos sankcijos Italijai, po kurių, M. Šalčiaus manymu, Lietuvai atgimė viltis atgauti Vilniaus kraštą. Šiame plane jis išdėstė veikimo kryptis Vilniaus kraštui atgauti, jeigu bus gautas iš visų Tautų Sąjungos narių valstybių sutikimas paremti Lietuvą Vilniaus byloje. Savo laišką jis užbaigė šiais žodžiais: „Mes negalime laukti, kol savaime viskas pasidarys. Mes turime stengtis savo valia veikti Vilniaus reikalą... Šio plano vykdymas būtų naudingas Lietuvai, jei ir nesusedarytų patogus momentas per Tautų Sąjungą Vilniui vaduoti, arba jei ir mūsų šalį ištiktų invazijos katastrofa.“ Deja, šis planas nebuvo įgyvendintas. 1936 metais išvykęs į Pietų Ameriką, jis keliavo po Argentiją, Urugvajų, Braziliją, Boliviją, Čilę ir Paragvajų. 1939 metais persirgo maliarija. 1940 metų pradžioje susirgo ūmiu smegenų uždegimu ir mirė. 1940 metų gegužės 26 dieną buvo palaidotas Guajaramerine (Bolivija). Jam neteko išgirsti apie Lietuvos okupaciją, kuri prasidėjo po dvidešimties dienų po jo mirties. Kažin ar būtų išlaikiusi jo širdis, sužinojus, kad tėvynė, kuriai atidavė savo gyvenimą, okupuota?.. x

4. 2025 m. rugsėjo 20 d. M. Šalčiaus 135-ųjų gimimo metinių minėjimas jo tėviškėje Čiudiškių kaime (Prienu r.). Iš įvairių Lietuvos vietų suvažiavo keliautojai, rašytojai, žurnalistai, dailininkai, Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės 206-osios kuopos vadas Lukas Malinauskas, šauliai, LSS V. Putvinskio-Pūtvio klubo nariai, Prienu miesto ir vietos gyventojai.

GELEŽINĖ DAUBARIŲ ISTORIJA, ARBA KUR LIETUVIAI GAUDAVO GELEŽIES?

Tekstas ir nuotraukos:
VALDAS KILPYS

Žemaitijoje, tiksliau sakant, Kurše, prie Daubarių piliakalnių (Mažeikių r.), jau kelinti metai iš eilės vyksta unikalūs renginys. Jo metu pajėgas suvienija archeologai, kalviai, istorijos rekonstruktoriai. Tiksliai atkuriamas geležies lydymo procesas. Šiemet šiame renginyje pirmą kartą dalyvavo ir šauliai.

PIEŠITORĖ

Tarp 1700 ir 1400 metų pr. Kr. atsirado pirmieji atvežtiniai bronziniai dirbiniai. Mokslininkai sutaria, kad baltų gentys pačios išmoko lydyti ir daryti bronzinius dirbinius naudodami molines, akmenines ir vaškinės formas (apdirbimo krosnelė rasta tyrinėjant Narkūnų piliakalnį). Niekas neabejoja, kad ankstyvajame geležies amžiuje baltai didžiąją dalį bronzinių dirbinių gamino vietoje iš atvežtinės žaliavos.

Tačiau ginklų gamybai reikėjo tvirtesnio metalo. Geležis, jos gamybos technologija įsisavinta ne iš karto. Didžiosios pasaulio civilizacijos su geležimi pradėjo pažindintis apie IV amžių pr. Kr. Faraonų kapuose randama geležis iš meteorito, o apie II amžių pr. Kr. geležį iš rūdos išlydė hetitai (Vidurio Azija).

Visus darbus atlikdavo galutinio produkto – geležies – vartotojas kalvis. Jis turėjo būti tikras savo reikalo žinovas, beveik stebukladarys.

Seniausios geležies lydymo krosnys Europoje, vadinamosios rudnės (II amžiaus pr. Kr. pirmą pusę), rastos Sakartvelo vakarinėje dalyje. O Lenkijoje – Pševorsko kultūros teritorijoje – rasti ir tyrinėti 95 geležies gavybos kompleksai, kuriuose būta daugiau kaip 4 000 rudnių. Manoma, čia nuo III amžiaus pr. Kr. iki IV amžiaus po Kr. galėjo būti iki 300 000 rudnių, kuriose pagaminta apie 4 000 t geležies.

Manoma, kad I amžiaus po Kr. pradžioje baltai išmoko geležį išgauti iš baltų rūdos. Baltų rūda – kvartero periodo nuosėdinė uoliena. Lietuvos baltų rūdoje yra nuo 18 iki 60 procentų geležies. Jos randama pelkėse, paežerėse, upių krantuose ir šiaip pažliugusiose, šaltiniuose vietovėse. Daubarių atveju rūda buvo kasta Mažeikių rajone, važiuojant Laižuvos Rūdupio upelio slėnyje link, taip pat buvo naudota rūda, rasta Šarnelėje (Plungės r.), Šakių rajone. Kai kurie miestų pavadinimai iki šiol pasakoja senąją Lietuvos metalurgijos istoriją (Kazlų Rūda, Višakio Rūda, Rūdapis).

IŠ RUDNĖS GAUNAME KRITĖ

Regis, ankstyvaisiais amžiais atskiras metalurgo arba metalo lydymo amatas neegzistavo. Visus darbus atlikdavo galutinio produkto – geležies – vartotojas kalvis. Jis turėjo būti tikras savo reikalo žinovas, beveik stebukladarys. Būtent todėl įvairių tautų mitologijoje randame dievus kalvius. Slavų – Svarogas, suomių – Ilmarinenas, germanų – Vilandas, keltų – Sucelis. Lietuviai turėjo Dievaitį Kalvelį.

Daubarių archeologinės rekonstrukcijos atveju pirmu smuiku griežė Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto absolventas, archeologas dr. Gvidas Slah. Antru – garsios visoje Lietuvoje šeštos kartos

kalvių dinastijos atstovas Martynas Stankus. Būtent ant šių žmonių pečių gulė parengiamieji darbai, rūdos paieškos ir kasyba, rudnės lipinimas ir t. t. Buvo suorganizuota baltų rūdos paieškos ekspedicija į Šakių rajoną, kur buvo aptikta radavietė bei rasta apie 100 kilogramų kokybiškos baltų rūdos.

Pasak dr. G. Slah, specialiųjų tyrinėjimų metu nustatyta, kad senojo geležies amžiaus kalviai naudojo iš molio drėbtas lydymo krosnis. Kartais jas statydavo pramaišiu su akmenimis, o kartais tik iš molio ir šiaudų. Priešingose krosnies pusėse būdavo paliekamos angos. Ant jų maunamos dumplės ir pučiamas oras.

Krosnies pripildymas rūdos ir anglių ir nuolatinis papildymas yra tam tikras metalurginis džiazas. Čia daug lemia nuojauta ir praktika. Geležies gavyba šiuo archajiniu būdu kažkuo panaši į juodąją keramiką. Čia svarbi temperatūra, nuolatinis stebėjimas ir korekcijos, bet niekada negali žinoti, koks bus rezultatas.

Dr. G. Slah kas kelias valandas metalo strypu perdurdavo apatinę rudnės dalį, kad iš jos pradėtų lietis ilgai laukta metalo lava. Nereikėtų manyti, kad tai galutinis produktas. Pirminiame lydymo etape susidariusi geležies kritė turi tik apie 50 procentų geležies. Visa kita – nereikalingos priemaišos. Jos šalinamos kritę kalant mediniais kūjais (nubyra šlakai).

Ir tik vėliau, po pirminio apdirbimo į savo nagus kritę imdavo kalvis, kaitindavo ją žaizdre, kaldavo ir rasdavosi kiek tvirtesnis geležies gabalas, tinkamas ginklų ar ko kito gamybai.

KALVYSTĖS IR GINKLŲ REIKALAI

Jau I amžiuje po Kr. geležies dirbinių randama gausiai. Vietinė baltų rūda buvo paplitusi per visą geležies amžių. Žaliavos buvo tiek, kad ji tenkino pagrindinius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojų poreikius. Tik XX amžiaus pradžioje Lietuvos kalviai nustojo lydyti geležį iš baltų rūdos.

Kalvystė anuomet klestėjo. V–IX amžiuje Lietuvos kalvių gaminiai sudarė net iki 90 procentų vietinės gamybos. Tik nedidelė dalis geležies dirbinių buvo atvežama iš kitų kraštų. Pirmiausia tai buvo ginklai. Ypač buvo vertinami sunkiau pagaminami kalvijai, kurių vieno kaina neretai viršydavo kaimo su visais žmonėmis vertę. Vėliau, vėlyvaisiais viduramžiais, tobulėjant kalvystei riterio ginklai kainuodavo maždaug tiek, kiek tektų sumokėti už 25–30 jaučių.

1. Trys kritės ir tai, kas iš jų pagaminama.
2. Metalų lydymo krosnis priminė senovės baltų stabus. Visi norintys galėjo paplušėti prie dumplių.
3. Padarius skylę krosnyje iš jos pasipila metalo lava.

Spekuliuojant galima teigti, kad dabarties laikų tai prilygtų tokio pat skaičiaus gerų automobilių vertei.

Geležis buvo naudojama ir kitų dirbinių (jrankių, papuošalų, smeigtukų ir peilių) gamybai. Plintant geležies gavybai didėjo kalvystės svarba. Kalvių padėtį bendruomenėje rodo išskirtiniai jų kapai, kuriuose mirusieji palaidoti su kalvystei būdingais jrankiais: kūjeliu, replėmis (pavyzdžiui, Mazkatužių kapinyne Latvijoje). ×

KĄ RAŠĖ „TRIMITAS“?

Tekstas:
VYTARAS RADZEVIČIUS

Frontui reikia „pančekų“

Minėdami „Trimito“ 105 metų sukaktį toliau sklaidome archyvų puslapius. 15-ajame „Trimito“ numeryje, kuris buvo išleistas 1920 metų lapkričio 11 dieną, antrajame puslapyje aptinkame kreipimąsi, iš kurio galime suvokti, kokie sunkūs Lietuvai buvo 1920 metai ir kaip visko trūko Nepriklausomybės kovose.

Krašto apsaugos ministras pulkininkas leitenantas Konstantinas Žukas ir vyriausiasis kariuomenės gydytojas generolas leitenantas Vladas Nagevičius (po pavardžių lietuvinimo vajaus ketvirtajame dešimtmetyje – Nagius) kreipiasi į tautą su prašymu padėti kariams įveikti ne tik priešą, bet ir šaltį.

Šis kreipimasis primena, kad nepriklausomybę laimėjo ne vien didvyriška drąsa fronto linijoje, bet ir žmonių rūpestis užnugaryje – nuo vilnionių kojinių ir pirštinių iki vaistų bei šilto maisto. Vartydami 1920-ųjų lapkričio „Trimito“ puslapius girdime aiškiai žinią ir šiandien: gynybos stiprybė prasideda nuo pilietinės valios. x

PILIEČIAI!

Šią sunkią valandą, kuomet su ginklu rankoje rišamas klausimas, ar būt mums laisvais ar grįžti į baudžiąvą, švenčiausia kiekvieno piliečio pareiga visais būdais padėti tiems mūsų broliams ir vaikams, kurie dienas ir naktis vargsta, šala ir guldo galvas už savo kraštą, gindami Tėvynę Lietuvą.

Turime dar priešą, kurs naikina mūsų kariuomenę, tai smarkios ligos nuo persišaldymo; tos ligos pakerta ir paguldo net stipriausius vyrus ir nuveda juos ar į kapą ar visai nusilpnina.

Senai užsakyti rūbai ir šilti daiktai neatėjo savo laiku tokiame skaičiuje, kad aprūpintų visą kariuomenę.

Piliečiai! Vardan laisvės vardan jūsų meilės prie brolių ir sūnų, su pasišventimu kovojančių ir mirstančių už Lietuvą, padėkite mums ap rūpinti kareivį tuo, kuo mes be jūsų pagalbos neišgalime.

Šalčiai prasidėjo, pagelbai reikalinga tuojau: kojinių (pančekų), pirštinių, šalikų, šiltų marškinių, šiltų kelnų. Labai ir labai reikalingas milas, kadangi pristigo medžiagos kareivių rūbams siūti. Galima aukoti ir pasiūtas milines. Kailiniai ypač reikalingi sargyboje stovintiems.

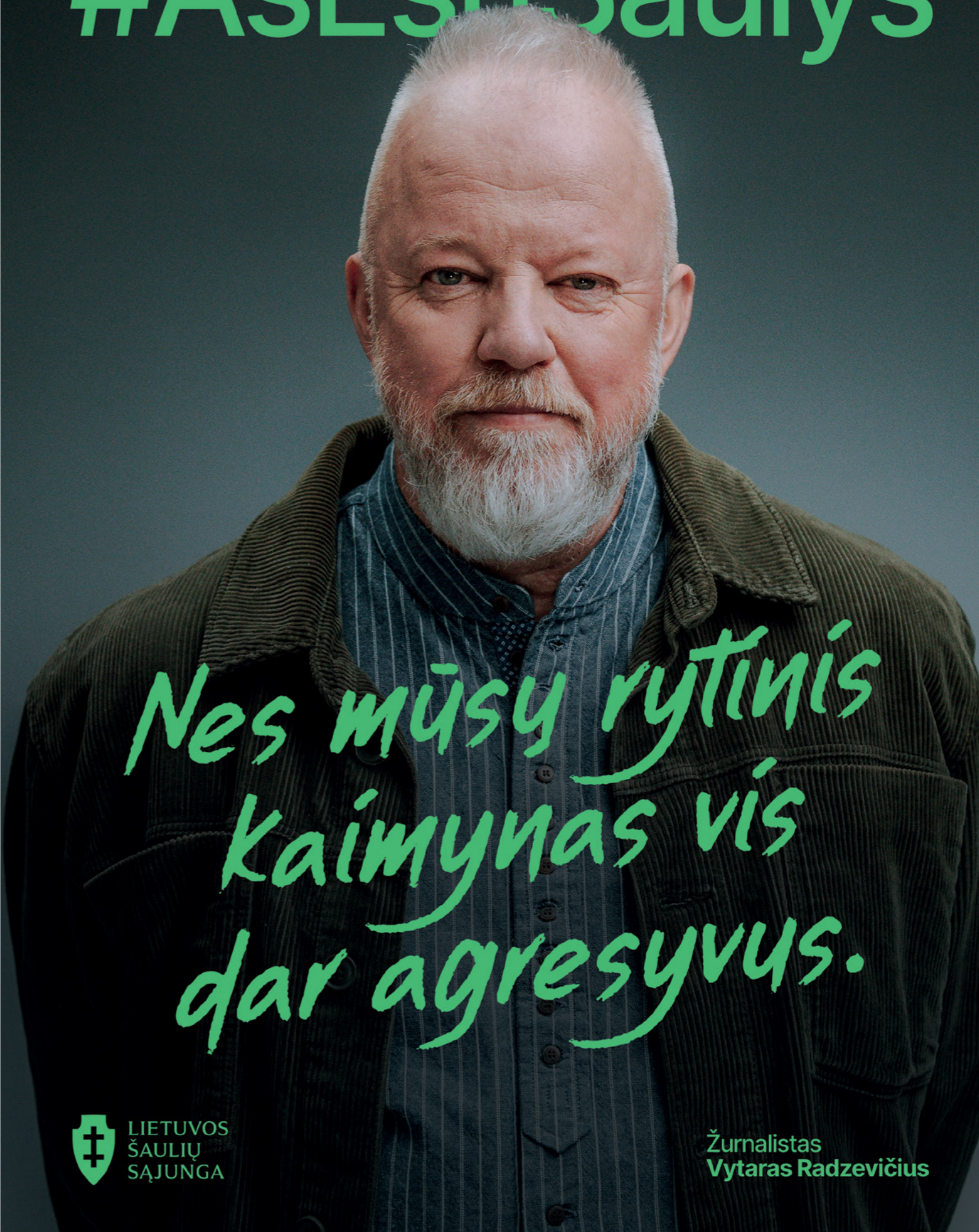
Visas tas aukas reikia siūsti per Lietuvos Gynimo Komitetus ar betarpiiai į Generalinį Štabą Vyriausiojo Armijos Gydytojo žinion (Sanitarijos Skyrius, Kaunas, Vytauto prospektas Nr. 59), iš kur daiktai tuoj au bus siuntinėjami į tas veikiančias dalis, kur kareiviai ypatingai kenčia nuo šalčio ir jų sveikata yra pavojuje.

Piliečiai, skubėkite šioje sunkioje valandoje paremti ir sušildyti Lietuvos kareivį, kad paškui nesigailėtų pasivėlavę, o jūsų vaikai į baudžiąvą patekę kad per amžius nekaltintų savo tėvų už apsileidimą ir laisvės pralaimėjimą.

Krašto Apsaugos Ministeris
Pulkininkas-Leitenantas ŽUKAS.
Vyriausias Armijos Gydytojas
Generolas-Leitenantas NAGEVIČIUS.

14

#AšEsuŠaulys

Nes mūsų rytinis
kaimynas vis
dar agresyvus.

PRENUMERUOK IR SKAITYK 2026

Prenumerata metams – 20 eurų
Prenumerata pusmečiui – 10 eurų

www.prenumerata.lt

